

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

11 januari 2019

WETSONTWERP

**houdende instemming met de Brede en
Versterkte Partnerschapsovereenkomst
tussen de Europese Unie en
de Europese Gemeenschap van Atoomenergie
en hun Lidstaten, enerzijds, en
de Republiek Armenië, anderzijds,
gedaan te Brussel op 24 november 2017**

INHOUD

	Blz.
Samenvatting	3
Memorie van toelichting	4
Voorontwerp	14
Advies van de Raad van State	15
Wetsontwerp	26

Zie ook:

Doc 54 **3459/ (2018/2019):**
002: Bijlagen^(*).

^(*) Stuk nr. 54 3459/002 wordt niet gedrukt. Het kan op de webstek van de Kamer en ter griffie van de Kamer worden geraadpleegd.

OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 8, § 1, 1, VAN DE WET VAN 15 DECEMBER 2013 WERD DE IMPACTANALYSE NIET GEVRAAGD.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

11 janvier 2019

PROJET DE LOI

**portant assentiment à l'Accord
de partenariat global et renforcé
entre l'Union européenne et
la Communauté européenne de l'énergie
atomique et leurs États membres, d'une part,
et la République d'Arménie, d'autre part,
fait à Bruxelles le 24 novembre 2017**

SOMMAIRE

	Pages
Résumé	3
Exposé des motifs	4
Avant-projet	14
Avis du Conseil d'État	15
Projet de loi	26

Voir aussi:

Doc 54 **3459/ (2018/2019):**
002: Annexes^(*).

^(*) Le document n° 54 3459/002 n'est pas imprimé. Il peut être consulté sur le site Internet de la Chambre et au greffe de la Chambre.

CONFORMÉMENT À L'ARTICLE 8, § 1ER, 1, DE LA LOI DU 15 DÉCEMBER 2013, L'ANALYSE D'IMPACT N'A PAS ÉTÉ DEMANDÉE.

De regering heeft dit wetsontwerp op 11 januari 2019 ingediend.

Le gouvernement a déposé ce projet de loi le 11 janvier 2019.

De “goedkeuring tot drukken” werd op 23 januari 2019 door de Kamer ontvangen.

Le “bon à tirer” a été reçu à la Chambre le 23 janvier 2019.

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
 QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
 CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag
 CRABV: Beknopt Verslag
 CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)

PLEN: Plenum
 COM: Commissievergadering
 MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
 QRVA: Questions et Réponses écrites
 CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
 CRABV: Compte Rendu Analytique
 CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)

PLEN: Séance plénière
 COM: Réunion de commission
 MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
 Natieplein 2
 1008 Brussel
 Tel.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.dekamer.be
 e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
 Place de la Nation 2
 1008 Bruxelles
 Tél.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.lachambre.be
 courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

SAMENVATTING

Het ontwerp van instemmingswet heeft tot doel de bekrachtiging mogelijk te maken van de Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun Lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds.

Deze Overeenkomst zal na definitieve inwerkingtreding in de plaats komen van de bestaande Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst. De Overeenkomst is een nieuwe omvattende juridisch bindende contractuele band tussen de Europese Unie en haar Lidstaten enerzijds en de Republiek Armenië anderzijds.

De Overeenkomst voorziet essentieel in een versterkte samenwerking en dialoog tussen de contracterende partijen en dit zowel op politiek, handels- en economisch als samenwerkingsvlak. Deze versterkte samenwerking zal zich voltrekken in een groot aantal domeinen zoals transport, landbouw, leefmilieu, wetenschap en technologie, onderwijs, jeugd en cultuur, informatiemaatschappij, media, justitie en binnenlandse zaken en migratie.

RÉSUMÉ

Le projet de loi d'assentiment a pour objet de permettre la ratification de l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part.

Dès son entrée en vigueur, cet Accord remplacera l'Accord de Partenariat et de Coopération existant. L'Accord est une relation globale contractuelle nouvelle juridiquement contraignante entre l'Union européenne et ses États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part.

Cet Accord prévoit essentiellement une coopération et un dialogue renforcés entre les parties contractantes et ceci tant au plan politique, commercial et économique qu'au plan de la coopération. Cette coopération renforcée se concrétisera dans un grand nombre de domaines comme le transport, l'agriculture, l'environnement, les sciences et la technologie, l'enseignement, la jeunesse et la culture, la société d'information, les médias, la justice et les affaires intérieures et la migration.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Inleiding

Het onderhavige wetsontwerp betreft de bekrachtiging van de Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24.11.2017.

De Overeenkomst zal bij inwerkingtreding de EU-Armenië Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst van 1999 vervangen. De nieuwe Overeenkomst stelt een breed politiek en economisch partnerschap tussen de beide partijen in, gebaseerd op gemeenschappelijke waarden en nauwe banden, met inbegrip van een toenemende betrokkenheid van de Republiek Armenië bij het beleid, de programma's en de agentschappen van de Europese Unie. De Overeenkomst bevat de politieke standaardclausules van de EU inzake mensenrechten, het Internationaal Strafhof, massavernietigingswapens, handvuurwapens en lichte wapens en terrorismebestrijding. Zij bestrijkt tevens de politieke dialoog en hervormingen en de samenwerking inzake buitenlands en veiligheidsbeleid, samenwerking inzake justitie, vrijheid en veiligheid, economische en sectorale samenwerking en samenwerking inzake handel en investeringen.

2. Evolutie en ontstaan van de Overeenkomst

Op 30.10.2009 nam de Europese Commissie in lijn met de besluiten van de Top van het Oostelijk Partnerschap van Praag van 07.05.2009, een aanbeveling aan houdende de onderhandeling van een Associatieovereenkomst die in de plaats diende te komen van de Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst. Tijdens zijn zitting van 10.05.2010 hechtte de Raad (Raad Algemene Zaken – RAZ) zijn akkoord aan het mandaat. De onderhandelingen werden op 19.07.2010 officieel te Jerevan gelanceerd (1^e ronde) waarna nog 12 rondes volgden. In de aanloop naar de Top van het Oostelijk Partnerschap van Vilnius zegde Armenië in september 2013 evenwel de parafering van de Associatieovereenkomst op, mede als gevolg van de aangekondigde toetreding van Armenië tot de Douane Unie Rusland-Belarus-Kazachstan (toetreding een feit op 02.01.2015).

Op 19.05.2015 keurde de Europese Commissie de aanbevelingen voor een Raadsbesluit voor het openen van nieuwe onderhandelingen goed. Tijdens haar zitting van 12.10.2015 hechtte de Raad zijn goedkeuring aan

EXPOSÉ DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Introduction

Le présent projet de loi concerne la ratification de l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, signé à Bruxelles le 24.11.2017.

À son entrée en vigueur, cet accord remplacera l'Accord de partenariat et de coopération UE-Arménie de 1999. Ce nouvel accord vise à renforcer le partenariat politique et économique global et la coopération entre les parties, sur la base de valeurs communes et de liens étroits, notamment en accroissant la participation de la République d'Arménie aux stratégies, aux programmes et aux agences de l'Union européenne. L'accord contient les clauses politiques standard de l'UE relatives aux droits de l'homme, à la Cour pénale internationale, aux armes de destruction massive, aux armes légères et de petit calibre ainsi qu'à la lutte contre le terrorisme. Il couvre également le dialogue politique, la réforme et la coopération en matière de politique étrangère et de sécurité, la coopération en matière de justice, de liberté et de sécurité, la coopération économique et sectorielle et la coopération en matière de commerce et d'investissement.

2. Évolution et genèse de l'accord

Le 30.10.2009, la Commission européenne a adopté une recommandation en ligne avec les décisions du Sommet du Partenariat oriental de Prague du 07.05.2009. Cette recommandation portait sur la négociation d'un accord d'association destiné à remplacer l'Accord de partenariat et de coopération. Lors de sa session du 10.05.2010, le Conseil (Conseil des Affaires générales - CAG) a marqué son accord sur le mandat. Les négociations ont été lancées officiellement le 19.07.2010 à Erevan (1er cycle) et 12 cycles supplémentaires ont suivi. Mais en septembre 2013, à l'approche du Sommet du Partenariat oriental de Vilnius, l'Arménie a retiré son paraphe de l'Accord d'association, en raison de l'annonce de son adhésion à l'Union douanière entre la Russie, la Biélorussie et le Kazakhstan (adhésion concrétisée le 02.01.2015).

Le 19.05.2015, la Commission européenne a approuvé les recommandations pour une décision du Conseil visant à ouvrir de nouvelles négociations. Lors de sa session du 12.10.2015, le Conseil a approuvé le mandat

het onderhandelingsmandaat. De eerste onderhandelingsronde ging te Brussel door op 07.12.2015 en werd gevolgd door 7 bijkomende rondes. De Overeenkomst werd geparafeerd op 21.03.2017.

3. Inhoud van de overeenkomst

Deze Overeenkomst stelt tussen de beide partijen een breed politiek en economisch partnerschap in teneinde:

a) het partnerschap en de samenwerking tussen de partijen te bevorderen, gebaseerd op gemeenschappelijke waarden en nauwe banden, met inbegrip van een toenemende betrokkenheid van de Republiek Armenië bij het beleid, de programma's en de agentschappen van de Europese Unie;

b) het kader voor een politieke dialoog te versterken op alle terreinen van wederzijds belang, om nauwe politieke betrekkingen tussen de partijen te bevorderen;

c) bij te dragen tot de versterking van de democratie en de politieke, economische en institutionele stabiliteit in de Republiek Armenië;

d) vrede en stabiliteit te bevorderen, te bewaren en te versterken, zowel op regionaal als op internationaal niveau, onder meer door de inspanningen te bundelen om bronnen van spanning weg te nemen, de grensbeveiliging op te schroeven en grensoverschrijdende samenwerking en betrekkingen van goed nabuurschap te bevorderen;

e) de samenwerking te verbeteren op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht, om zo de rechtstaat en het respect voor de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te versterken;

f) mobiliteit en contacten van persoon tot persoon te bevorderen;

g) steun te verlenen aan de inspanningen van de Republiek Armenië voor de ontwikkeling van haar economisch potentieel via internationale samenwerking, ook door de aanpassing van de wetgeving aan die van het EU-acquis, zoals hieronder uiteengezet;

h) een nauwere handelssamenwerking op te zetten met blijvende samenwerking op het gebied van regelgeving op relevante terreinen, overeenkomstig de rechten en plichten die voortvloeien uit het WTO-lidmaatschap; en

de négociation. Le premier cycle a eu lieu à Bruxelles le 07.12.2015, il a été suivi de 7 cycles supplémentaires. L'accord a été paraphé le 21.03.2017.

3. Contenu de l'accord

Le présent accord établit un partenariat politique et économique global entre les deux parties afin:

a) de renforcer le partenariat politique et économique global et la coopération entre les parties, sur la base de valeurs communes et de liens étroits, notamment en accroissant la participation de la République d'Arménie aux stratégies, aux programmes et aux agences de l'Union européenne;

b) de renforcer le cadre du dialogue politique dans tous les domaines d'intérêt commun, en favorisant l'établissement de relations politiques étroites entre les parties;

c) de contribuer au renforcement de la démocratie et de la stabilité politique, économique et institutionnelle en République d'Arménie;

d) d'encourager, de sauvegarder et de consolider la paix et la stabilité à l'échelle tant régionale qu'internationale, notamment en conjuguant les efforts pour éliminer les sources de tension, en renforçant la sécurité aux frontières et en promouvant la coopération transfrontalière et les relations de bon voisinage;

e) de renforcer la coopération en matière de liberté, de sécurité et de justice de manière à asseoir l'État de droit ainsi que le respect des droits de l'homme et des libertés fondamentales;

f) de renforcer la mobilité et les contacts entre les peuples;

g) de soutenir les efforts consentis par la République d'Arménie pour développer son potentiel économique grâce à la coopération internationale, y compris par le rapprochement de sa législation de l'acquis de l'UE mentionné ci-après;

h) d'établir une coopération commerciale renforcée permettant une coopération soutenue en matière de réglementation dans les domaines pertinents, dans le respect des droits et des obligations découlant de l'adhésion à l'OMC; et

i) de voorwaarden te scheppen voor steeds nauwere samenwerking op andere terreinen van wederzijds belang.

4. Artikelsgewijze toelichting

4.1. Preambule

De preambule bevat een opsomming van de intenties en grondslagen die tezamen de context vormen van deze Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst.

4.2. Titel I (art. 1 – 2) – Doelstellingen en algemene beginselen.

Titel I bevat de bepalingen inzake de doelstellingen en algemene beginselen van de Overeenkomst. Met deze Overeenkomst stellen beide partijen een breed politiek en economisch partnerschap in gebaseerd op gemeenschappelijke waarden en nauwe banden, met inbegrip van een toenemende betrokkenheid van de Republiek Armenië bij het beleid, de programma's en de agentschappen van de Europese Unie.

De beide partijen bevestigen dat zij de waarden delen die zijn vastgelegd in het Handvest van de Verenigde Naties, de Slotakte van de OVSE en het Handvest van Parijs voor een Nieuw Europa van 1990, alsmede andere relevante mensenrechteninstrumenten, waaronder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties en het Europees Verdrag betreffende de bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. De eerbiediging van de democratische beginselen, de rechtstaat, de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, vormen de grondslag van het binnenlandse en buitenlandse beleid van de partijen en zijn een essentieel onderdeel van deze Overeenkomst.

De partijen wijzen er op dat zij vasthouden aan de beginselen van een vrije markteconomie, duurzame ontwikkeling, regionale samenwerking en effectief multilateralisme en zich inzetten voor corruptiebestrijding, de strijd tegen de verschillende vormen van transnationale georganiseerde misdaad en terrorisme, de bevordering van duurzame ontwikkeling, en de bestrijding van de proliferatie van massavernietigingswapens.

4.3. Titel II (art. 3 – 11) – Politieke dialoog en hervorming – Samenwerking op het gebied van Buitenlands en Veiligheidsbeleid

Titel II bevat de bepalingen inzake politieke dialoog en hervormingen, alsook de samenwerking op het gebied van buitenlandse en veiligheidsbeleid. Naast een bepaling houdende de doelstellingen van deze politieke

i) de mettre en place les conditions nécessaires à une coopération de plus en plus étroite dans d'autres domaines d'intérêt commun.

4. Commentaire des articles

4.1. Préambule

Le préambule comporte une énumération d'intentions et de principes qui, ensemble, forment le contexte de l'Accord de partenariat global et renforcé.

4.2. Titre I (art. 1 – 2) – Objectifs et principes généraux

Le Titre I contient les dispositions concernant les objectifs et les principes généraux de l'accord. Le présent accord établit un partenariat politique et économique global entre les deux parties sur la base de valeurs communes et de liens étroits, notamment en accroissant la participation de la République d'Arménie aux stratégies, aux programmes et aux agences de l'Union européenne.

Les parties affirment qu'elles partagent les valeurs consacrées dans la charte des Nations unies, l'acte final de l'OSCE et la charte de Paris pour une nouvelle Europe de 1990, ainsi que dans d'autres instruments pertinents relatifs aux droits de l'homme, tels que la déclaration universelle des droits de l'homme des Nations unies et la convention européenne des droits de l'homme. Le respect des principes démocratiques, de l'État de droit, des droits de l'homme et des libertés fondamentales sous-tend les politiques interne et étrangère des parties et constitue un élément essentiel du présent accord.

Les parties réaffirment leur attachement aux principes de l'économie de marché ouverte, du développement durable, de la coopération régionale et d'un multilatéralisme efficace, ainsi que leur attachement à la lutte contre la corruption, à la lutte contre les diverses formes de criminalité transnationale organisée et le terrorisme, à la promotion du développement durable, et à la lutte contre la prolifération des armes de destruction massive.

4.3. Titre II (art. 3 – 11) – Dialogue politique et réforme - Coopération en matière de politique étrangère et de sécurité

Le Titre II contient les dispositions relatives au dialogue politique et aux réformes, ainsi qu'à la coopération dans le domaine de la politique étrangère et de sécurité. Outre la définition des objectifs de ce dialogue

dialogo, behandelt art. 4 de binnenlandse hervormingen. Art. 5 is specifiek gewijd aan buitenlands en veiligheidsbeleid en art. 6 voorziet een samenwerking met betrekking tot het Internationaal Strafhof. Art. 7 behandelt het thema van conflictpreventie en crisisbeheersing en art. 8 de regionale stabiliteit en de vreedzame oplossing van conflicten. Art. 9 bevat dan weer de gebruikelijke referentie naar de bestrijding van de verspreiding van massavernietigingswapens, een bepaling die een essentieel element van de Overeenkomst vormt. Art. 11 gaat in op de kwestie van terrorismebestrijding.

4.4. Titel III (art. 12 – 21) – Justitie, Vrijheid en Veiligheid

Titel III beschrijft de samenwerking op het vlak van justitie en binnenlandse zaken. In het kader van deze samenwerking schenken de partijen bijzondere aandacht aan de consolidering van de rechtstaat en de versterking van de instellingen op alle niveaus. Tevens wordt voorzien in de samenwerking op het niveau van de bescherming van persoonsgegevens. Bijzondere aandacht gaat uit naar samenwerking inzake migratie, asiel en grensbeheer waarbij een brede dialoog tot stand wordt gebracht over alle kwesties in verband met migratie, waaronder reguliere migratie, internationale bescherming en de strijd tegen irreguliere migratie, mensensmokkel en mensenhandel (art. 14). Art. 15 gaat dieper in op verkeer van personen en overname. Een visumversoepelingsovereenkomst blijft in werking en te zijner tijd kan een dialoog over visumliberalisering opgestart worden, mits aan alle voorwaarden voor een goed beheerde en veilige mobiliteit is voldaan. De bepalingen van de overname-overeenkomst worden verder uitgevoerd. Specifieke samenwerking wordt voorzien op het vlak van de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie (art. 16), drugsvraagstukken (art. 17), witwaspraktijken en de financiering van terrorisme (art. 18), strijd tegen terrorisme (art. 19) en juridische kwesties (art. 20). Art. 21 voorziet in de bepaling dat Armenië er mee instemt dat de consulaire en diplomatieke autoriteiten van alle vertegenwoordigde lidstaten van de EU bescherming bieden aan alle onderdanen van een lidstaat van de EU die niet over een permanente vertegenwoordiging in Armenië beschikt.

4.5. Titel IV (art. 22 – 35) – Economische Samenwerking

De Overeenkomst bevat een specifieke titel houdende de economische samenwerking. Het hoofdstuk over economische dialoog (art. 22 – 24) heeft als centrale doelstelling het vergemakkelijken van het proces van economische hervormingen (in Armenië) en het

politiek, l'art. 4 traite des réformes internes. L'art. 5 est spécifiquement consacré à la politique étrangère et de sécurité et l'art. 6 prévoit une coopération en ce qui concerne la Cour pénale internationale. L'art. 7 traite de la question de la prévention des conflits et de la gestion des crises et l'art. 8 de la stabilité régionale et du règlement pacifique des conflits. L'art. 9 contient la référence habituelle à la lutte contre la prolifération des armes de destruction massive, disposition qui constitue un élément essentiel de l'accord. L'art. 11 traite de la question de la lutte contre le terrorisme.

4.4. Titre III (art. 12 – 21) – Justice, liberté et sécurité

Le Titre III décrit la coopération dans le domaine de la justice et des affaires intérieures. Dans le cadre de cette coopération, les parties accordent une importance particulière à la consolidation de l'État de droit et au renforcement des institutions à tous les niveaux. L'accord prévoit une coopération au niveau de la protection des données à caractère personnel. Une attention particulière est accordée à la coopération en matière de migration, d'asile et de gestion des frontières, en établissant un dialogue global sur toutes les questions liées à la migration, notamment l'immigration légale, la protection internationale et la lutte contre l'immigration clandestine, le trafic de migrants et la traite des êtres humains (art. 14). L'art. 15 examine plus en détail la circulation des personnes et la réadmission. Un accord visant à faciliter la délivrance des visas reste en vigueur et un dialogue sur la libéralisation du régime des visas peut être lancé en temps voulu, pour autant que toutes les conditions d'une mobilité bien gérée et sûre soient réunies. Les dispositions de l'accord de réadmission continuent d'être mises en œuvre. Une coopération spécifique est prévue dans le domaine de la lutte contre la criminalité organisée et la corruption (art. 16), des problèmes de drogues illicites (art. 17), des pratiques de blanchiment d'argent et de financement du terrorisme (art. 18), de lutte contre le terrorisme (art. 19) et de questions juridiques (art. 20). L'art. 21 stipule que l'Arménie accepte que les autorités diplomatiques et consulaires de tous les États membres représentés offrent la protection à tous les ressortissants d'un État membre de l'UE ne disposant pas d'une représentation permanente en Arménie.

4.5. Titre IV (art. 22 – 35) – Coopération économique

L'Accord contient une section spécifique sur la coopération économique. Le chapitre sur le dialogue économique (art. 22-24) a pour objectif central de faciliter le processus de réforme économique (en Arménie) et de soutenir les mesures supplémentaires prises

ondersteunen van verdere stappen van Armenië voor de ontwikkeling van een goed functionerende markteconomie en voor de geleidelijke aanpassing van haar economische en financiële regelgeving en beleidsmaatregelen aan die van de Europese Unie.

Hoofdstuk 2 over belastingen (art. 25 – 29) voorziet een samenwerking met als doel de versterking van het goed bestuur op fiscaal gebied, teneinde de economische betrekkingen, handel, investeringen en eerlijke concurrentie verder te verbeteren. Hoofdstuk 3 over statistieken (art. 30 – 35) kent als doel het ontwikkelen en het versterken van de samenwerking inzake statistieken en het aldus bijdragen tot de lange-termijndoelstelling om tijdig internationaal vergelijkbare en betrouwbare statistische gegevens te verstrekken.

4.6. Titel V (art. 36 – 112) – Samenwerking op andere gebieden

In Titel V worden een hele reeks sectorale domeinen opgelijst binnen de welke de beide partijen zullen streven naar samenwerking. Deze domeinen vallen uiteen in een aantal beleidsdomeinen. Een eerste pakket betreft de samenwerking inzake vervoer (art. 36 – 41). Verder komt samenwerking inzake energie, met inbegrip van nucleaire veiligheid (art. 42 – 44) aan bod, alsook milieu (art. 45 – 50), klimaatactie (art. 51 – 56), industrie- en ondernemingsbeleid (art. 57 – 59), vennootschapsrecht, boekhouding en audit, en corporate governance (art. 60), samenwerking op het gebied van het bankwezen, verzekeringen en andere financiële diensten (art. 61), samenwerking op het gebied van de informatiemaatschappij (art. 62 – 65), toerisme (art. 66 – 69), landbouw en plattelandsontwikkeling (art. 70 – 71), visserij en maritieme beheer (art. 72 – 75), mijnbouw (art. 76 – 77), samenwerking op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie (art. 78 – 80), consumentenbescherming (art. 81 – 83), werkgelegenheid, sociaal beleid en gelijke kansen (art. 84 – 90), samenwerking op het gebied van gezondheid (art. 91 – 92), onderwijs, opleiding en jongeren (art. 93 – 95), samenwerking op cultuurgebied (art. 96 – 97), samenwerking op audiovisueel en mediagebied (art. 98 – 100), samenwerking op het gebied van sport en beweging (art. 101), maatschappelijke samenwerking (art. 102 – 104), regionale ontwikkeling, grensoverschrijdende en regionale samenwerking (art. 105 – 108) en ten slotte civiele bescherming (art. 109 – 112).

par l'Arménie pour mettre en place une économie de marché qui fonctionne bien et pour rapprocher progressivement ses réglementations et ses politiques économiques et financières de celles de l'Union européenne.

Le chapitre 2 sur la fiscalité (art. 25 à 29) prévoit une coopération visant à renforcer la bonne gouvernance en matière fiscale en vue de continuer à améliorer les relations économiques, les échanges commerciaux, les investissements et le jeu loyal de la concurrence. Le chapitre 3 sur les statistiques (art. 30 à 35) a pour objectif de développer et de renforcer la coopération en matière statistique et de contribuer ainsi à l'objectif à long terme de mettre à disposition, en temps voulu, de données statistiques fiables et comparables au niveau international.

4.6. TITRE V (art. 36 - 112) - Autres politiques de coopération

Le Titre V énumère une série de domaines sectoriels dans lesquels les deux parties s'emploieront à coopérer. Ces domaines correspondent à un certain nombre de domaines d'action politique. Une premier socle commun concerne la coopération dans le domaine des transports (art. 36 - 41). Les articles suivants concernent la coopération dans le domaine de l'énergie, y compris la sûreté nucléaire (art. 42 - 44), l'environnement (art. 45 - 50), l'action pour le climat (art. 51 à 56), la politique industrielle et relative aux entreprises (art. 57 à 59), le droit des sociétés, la comptabilité et l'audit, ainsi que la gouvernance d'entreprise (art. 60), la coopération dans le domaine des services bancaires, des services d'assurance et des autres services financiers (art. 61), la coopération dans le domaine de la société de l'information (art. 62 - 65), le tourisme (art. 66 - 69), l'agriculture et le développement rural (art. 70 - 71), la pêche et la gouvernance maritime (art. 72 à 75), l'exploitation minière (art. 76 - 77), la coopération en matière de recherche, de développement technologique et d'innovation (art. 78 - 80), la protection des consommateurs (art. 81 - 83), l'emploi, la politique sociale et l'égalité des chances (art. 84 - 90), la coopération dans les domaines de la santé (art. 91 - 92), de l'enseignement, de la formation et de la jeunesse (art. 93 - 95), la coopération dans le domaine culturel (art. 96 - 97), la coopération dans les domaines de l'audiovisuel et des médias (art. 98 - 100), la coopération dans le domaine des activités sportives et physiques (art. 101), la coopération au sein de la société civile (art. 102 - 104), le développement régional, la coopération transfrontalière et régionale (art. 105 - 108) et la protection civile (art. 109 - 112).

4.7. Titel VI (art. 113 – 342) – Handel en daarmee verband houdende aangelegenheden

In het kader van de Overeenkomst is een specifiek luik opgenomen die de commerciële relaties tussen de EU en Armenië herdefinieert en die de economische toenadering van Armenië tot de EU inhoudt door Armeense en Europese bedrijven toe te laten de respectievelijke markten gemakkelijker te kunnen betreden. De Overeenkomst biedt Armenië een noodzakelijk kader aan voor de modernisering van de commerciële relaties en voor de ontwikkeling van de economie met dank aan de doorgedreven harmonisering van de wetgeving en regelgeving in de verschillende domeinen die aan het commerciële verbanden zijn.

Volgens een onafhankelijke studie, kan het akkoord op lange termijn per jaar 146 miljoen euro aan de Armeense economie opleveren, wat een verhoging van 2,3 % van het BBP inhoudt. Deze toename hangt in het bijzonder af van de afschaffing van de niet-tarifaire belemmeringen. Voor de EU zouden de winsten van het akkoord op de langere termijn per jaar om en bij de 74 miljoen euro bedragen. Het aandeel van België in deze handel is echter beperkt, gezien in 2016 Armenië slechts de 110^e klant was van België met 65 miljoen euro aan export en de 112^e leverancier met 38 miljoen euro aan invoer. De Belgische prioriteit gaat uit naar de implementatie van de hervormingen die aan Armenië de mogelijkheid geven om de essentiële sectoren van zijn economie aan de normen van de EU aan te passen.

De EU heeft aan Armenië al een preferentiële toegang toegekend door de verlening van de status van GSP+ die in het bijzonder inzet op een duurzame ontwikkeling en goed bestuur. Als gevolg hiervan zijn de invoerrechten reeds zeer laag, zodat de voordelen van de Overeenkomst eerder moeten gezocht worden in de hervormingen die in het land zullen doorgevoerd worden. De hervormingen van de regelgeving zullen voornamelijk betrekking hebben op sanitaire en fytosanitaire domeinen en heeft als doel om de gelijkstelling van de normen van voedselveiligheid van Armenië en de EU te bekomen. Armenië zal eveneens wetgeving aannemen over industriële produkten met als doel de veiligheid en bescherming van de consumenten te bekomen.

Armenië is sinds februari 2003 lid van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en het is eveneens lid van de Euraziatische Economische Unie (EEU).

Bovenop de handel in goederen (hoofdstuk 1), is het akkoord ook de gelegenheid om de samenwerking (voornamelijk op het vlak van douane, hoofdstuk 2) en disciplines met als doel het beperken van de technische

4.7. Titre VI (art. 113 - 342) - Commerce et questions liées au commerce

L'accord comprend une section spécifique redéfinissant les relations commerciales entre l'UE et l'Arménie et impliquant le rapprochement économique de l'Arménie avec l'UE en permettant aux entreprises arméniennes et européennes d'accéder plus facilement à leurs marchés respectifs. L'accord fournit à l'Arménie un cadre nécessaire à la modernisation de ses relations commerciales et au développement de son économie, grâce à un degré élevé d'harmonisation législative et réglementaire dans les différents domaines liés à ses activités commerciales.

Selon une étude indépendante, l'impact à long terme de l'accord sur l'économie arménienne pourrait s'élever à 146 millions d'euros par an, ce qui représente une augmentation de 2,3 % de son PIB. Cette augmentation dépend notamment de l'élimination des obstacles non tarifaires. Pour l'UE, les avantages à long terme de l'accord seraient de l'ordre de 74 millions d'euros par an. La part de la Belgique dans ce commerce est toutefois limitée, étant donné qu'en 2016, l'Arménie n'était que le 110e client de la Belgique avec 65 millions d'euros d'exportations et le 112e fournisseur avec 38 millions d'euros d'importations. La priorité de la Belgique est la mise en œuvre des réformes permettant à l'Arménie d'adapter les secteurs clés de son économie aux normes de l'UE.

L'UE a déjà accordé un accès préférentiel à l'Arménie en lui accordant le statut de SPG+, qui est particulièrement attaché au développement durable et à la bonne gouvernance. Les droits d'importation sont dès lors déjà très bas, de sorte que les avantages de l'accord devront plutôt être recherchés dans les réformes qui seront mises en œuvre dans le pays. Les réformes réglementaires se concentreront principalement sur les domaines sanitaires et phytosanitaires et viseront à faire converger les normes de sécurité alimentaire de l'Arménie et de l'UE. L'Arménie adoptera également une législation sur les produits industriels afin d'assurer la sécurité et la protection des consommateurs.

L'Arménie est membre de l'Organisation mondiale du commerce (OMC) depuis février 2003 et ainsi que de l'Union économique eurasiatique (UEE).

Outre le commerce des marchandises (chapitre 1), l'accord offre également l'occasion de renforcer la coopération (principalement dans le domaine des douanes, chapitre 2) et les disciplines dans le but de réduire les

obstakels voor handel (hoofdstuk 3 over technische belemmeringen, hoofdstuk 11 over staatsbedrijven en hoofdstuk 12 over transparantie) of om de bescherming van intellectuele eigendom uit te bouwen (hoofdstuk 7) of de sanitaire of fytosanitaire maatregelen te versterken (hoofdstuk 4). Deze aspecten hebben belangrijke gevolgen in termen van markttoegang voor de bedrijven van de twee partijen, net zoals voor de engagementen op het vlak van diensten en vestiging (hoofdstuk 5) of openbare aanbestedingen (hoofdstuk 8). Verder dient ook de opname van een hoofdstuk over duurzame handel en ontwikkeling gesignaleerd te worden. Tenslotte bevat het onderdeel over handel ook artikels over geschillenbeslechting (hoofdstuk 13).

4.8. Titel VII (art. 343 – 361) – Financiële bijstand en fraudebestrijdings- en controlebepalingen

Armenië komt in aanmerking voor financiële bijstand via de relevante mechanismen en instrumenten voor financiering van de Europese Unie en kan ook een beroep doen op leningen van de Europese Investeringsbank (EIB), de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBWO) en andere internationale financiële instellingen. Deze financiële bijstand moet bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van deze overeenkomst en wordt verstrekt overeenkomstig dit hoofdstuk. Titel VII bevat bepalingen inzake de preventie van fraude, corruptie en onregelmatigheden met EU-middelen.

4.9. Titel VIII (art. 362 – 386) – Institutionele Bepalingen, Algemene Bepalingen en Slotbepalingen

Voor een goede werking en de uitvoering van deze Overeenkomst wordt een Partnerschapsraad opgericht, die toezicht houdt op en regelmatig de uitvoering van deze Overeenkomst toetst. De Partnerschapsraad is samengesteld uit vertegenwoordigers van de partijen op ministerieel niveau en komt regelmatig bijeen, ten minste eenmaal per jaar. De Partnerschapsraad wordt beurtelings voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Europese Unie en een vertegenwoordiger van de Republiek Armenië. Verder wordt een Partnerschapscomité opgericht dat de Partnerschapsraad bijstaat in de uitvoering van zijn taken en werking en dat bestaat uit vertegenwoordigers van de partijen, gewoonlijk op het niveau van hoge ambtenaren. De Partnerschapsraad kan besluiten op specifieke terreinen subcomités of andere organen in te stellen. Verder wordt er ook een Parlementair Partnerschapscomité ingesteld, alsook een Platform van maatschappelijke organisaties.

obstacles techniques au commerce (chapitre 3 sur les obstacles techniques, chapitre 11 sur les entreprises publiques et chapitre 12 sur la transparence) ou de développer la protection de la propriété intellectuelle (chapitre 7) ou de renforcer les mesures sanitaires ou phytosanitaires (chapitre 4). Ces aspects ont des conséquences importantes en ce qui concerne l'accès au marché pour les entreprises des deux parties, ainsi que pour les engagements dans le domaine des services et de l'établissement (chapitre 5) ou des marchés publics (chapitre 8). Il convient également de noter l'inclusion d'un chapitre sur le commerce et le développement durables. Enfin, la section sur le commerce comprend également des articles sur le règlement des différends (chapitre 13).

4.8. Titre VII (Art. 343 - 361) - Assistance financière et dispositions antifraude et en matière de contrôle

L'Arménie bénéficie d'une aide financière au titre des mécanismes et instruments de financement pertinents de l'Union européenne, ainsi que de prêts de la Banque européenne d'investissement (BEI), de la Banque européenne pour la reconstruction et le développement (BERD) et d'autres institutions financières internationales. Cette aide financière doit contribuer à la réalisation des objectifs du présent accord et est fournie conformément au présent chapitre. Le titre VII contient des dispositions relatives à la prévention de la fraude, de la corruption et des irrégularités affectant les fonds de l'UE.

4.9. Titre VIII (art. 362 à 386) - Dispositions institutionnelles, générales et finales

Aux fins du fonctionnement et de la mise en œuvre efficaces du présent accord, il est institué un conseil de partenariat chargé de superviser et de contrôler régulièrement la mise en œuvre du présent accord. Le Conseil de partenariat se compose de représentants des parties au niveau ministériel, qui se réunissent à intervalles réguliers, au moins une fois par an. La présidence du Conseil de partenariat est exercée à tour de rôle par un représentant de l'Union européenne et par un représentant de la République d'Arménie. Un comité de partenariat est également créé pour assister le Conseil de partenariat dans l'accomplissement de ses tâches et l'exercice de ses fonctions et est composé de représentants des parties, en principe au niveau des hauts fonctionnaires. Le Conseil de partenariat peut décider de constituer des sous-comités ou d'autres organes spécialisés dans des domaines particuliers. Un comité parlementaire de partenariat est également créé, de même qu'une plate-forme de la société civile.

Titel VIII bevat eveneens de slotbepalingen, zoals inzake de middelen voor samenwerking, de toekomstige ontwikkeling van de Overeenkomst, de band met andere overeenkomsten en de verplichtingen. De Overeenkomst wordt afgesloten voor een onbepaalde tijd en kan door de partijen beëindigd worden door een schriftelijke kennisgeving aan de andere partij langs diplomatieke weg. De Overeenkomst verstrijkt zes maanden na de datum van ontvangst van die kennisgeving.

5. Voorlopige toepassing van de Overeenkomst

De volgende delen van de brede en versterkte partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, die op 24 november 2017 in Brussel is ondertekend, worden uit hoofde van artikel 3 van het besluit van de Raad betreffende de ondertekening en de voorlopige toepassing van de overeenkomst, vanaf 1 juni 2018 voorlopig toegepast tussen de Unie en de Republiek Armenië, voor zover deze delen aangelegenheden betreffen die onder de bevoegdheid van de Unie vallen, waaronder aangelegenheden die onder haar bevoegdheid vallen om een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid te bepalen en uit te voeren:

- a) Titel I;
- b) Titel II: artikelen 3, 4, 7 en 8;
- c) Titel III: artikel 12, artikel 14, lid 1, en artikel 15;
- d) Titel V: i) hoofdstuk 1 met uitzondering van artikel 38, lid 3, onder a); ii) hoofdstuk 2 met uitzondering van de verwijzing naar nucleaire veiligheid in artikel 42, lid 2, onder f) en g); iii) hoofdstuk 3 met uitzondering van artikel 46, lid 1, onder a), c) en e), en iv) hoofdstukken 7, 10, 14 en 21;
- e) Titel VI met uitzondering van artikel 205, lid 2, onder b) en c); artikel 203 wordt voorlopig toegepast voor zover het directe investeringen betreft;
- f) Titel VII;
- g) Titel VIII met uitzondering van artikel 380, lid 1, voor zover de bepalingen van die titel noodzakelijk zijn voor de voorlopige toepassing van de Overeenkomst;
- h) Bijlage I, bijlage II met uitzondering van de verwijzingen naar Euratom met betrekking tot infrastructuur, uitvoeringsverordeningen en kernenergie, bijlagen III, VI, VIII, IX, X, XI en XII, alsmede Protocol I bij titel VII: financiële bijstand en fraudebestrijdings- en controlebepalingen, hoofdstuk 2: fraudebestrijdings- en controlebepalingen, en Protocol II inzake wederzijdse administratieve bijstand in douaneaangelegenheden.

6. Belgische aandachtspunten

Het uitgangspunt voor de onderhandelingen was een door de Europese Commissie en de Europese

Le Titre VIII contient les dispositions finales en ce qui concerne les moyens de coopération, le développement futur de l'accord, la relation avec d'autres accords et le respect des obligations. L'Accord est conclu pour une durée indéterminée et peut être dénoncé par l'une ou l'autre partie sur notification écrite adressée à l'autre partie par la voie diplomatique. Le présent accord cesse d'être applicable six mois après la réception de cette notification.

5. Application temporaire de l'Accord

Les parties suivantes de l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, signé à Bruxelles le 24 novembre 2017, sont provisoirement appliquées entre l'Union et la République d'Arménie conformément à l'art. 3 de la décision du Conseil relative à la signature et à l'application provisoire de l'accord, à compter du 1er juin 2018, dans la mesure où ces parties concernent des questions relevant de la compétence de l'Union, y compris des questions relevant de sa compétence pour définir et mettre en œuvre une politique étrangère et de sécurité commune:

- a) Titre I;
- b) Titre II: art. 3, 4, 7 et 8;
- c) Titre III: art. 12, art. 14, paragraphe 1, et art. 15;
- d) Titre V: i) chapitre 1, à l'exception de l'art. 38, paragraphe 3, point a); ii) chapitre 2, à l'exception de la référence à la sûreté nucléaire à l'art. 42, paragraphe 2, points f) et g); iii) chapitre 3, à l'exception de l'art. 46, paragraphe 1, points a), c) et e); et iv) chapitres 7, 10, 14 et 21;
- e) Titre VI, à l'exception de l'art. 205, paragraphe 2, points b) et c); l'art. 203 est appliqué à titre provisoire en ce qui concerne les investissements directs;
- f) Titre VII;
- g) Titre VIII, à l'exception de l'art. 380, paragraphe 1, dans la mesure où les dispositions de ce titre sont nécessaires à l'application provisoire de l'Accord;
- h) Annexe I, annexe II, à l'exception des références à Euratom concernant l'infrastructure, les règlements d'exécution et le nucléaire, les annexes III, VI, VIII, IX, X, XI et XII et le protocole I au titre VII: aide financière et dispositions antifraude et en matière de contrôle, le chapitre 2: dispositions antifraude et en matière de contrôle, et le protocole II relatif à l'assistance administrative mutuelle en matière douanière.

6. Points d'attention belges

Les négociations se sont basées sur un projet d'accord élaboré par la Commission européenne et le

Dienst voor Externe Actie uitgewerkt ontwerp van Overeenkomst dat alle kernelementen bevatte van dergelijke akkoorden.

België heeft er tijdens de onderhandelingen voornamelijk over gewaakt dat de voor de EU belangrijkste sleutelbepalingen werden gevrijwaard. Zoals dit ook het geval is voor andere dergelijke akkoorden werd door België tijdens de periode van de onderhandelingen in het bijzonder de klemtoon gelegd op:

- de politieke clausules betreffende mensenrechten; non-prolifерatie van massavernietigingswapens; strijd tegen straffeloosheid; samenwerking met het Internationaal Strafhof en samenwerking in de strijd tegen het terrorisme en witwassen;
- de specifieke verwijzingen naar de gelijkheid van mannen en vrouwen;
- de rol en de bijdrage van het maatschappelijke middenveld;
- de samenwerking op het vlak van migratie, inclusief readmissie. Specifiek voor de Overeenkomst met Armenië werd het visabeleid van nabij gevolgd: België heeft steeds verdedigd dat mogelijke visaliberalisering voor Armenië een lange termijn objectief betreft die verbonden is met de vraag van het vervullen van alle benchmarks en in het bijzonder de strijd tegen corruptie;
- verder heeft België de positie verdedigd dat de EU-Armenië Kaderovereenkomst niet ondergeschikt kan zijn aan de verplichtingen van Armenië in het kader van andere overeenkomsten (met name het lidmaatschap van Armenië van de EEU) en dit zowel voor commerciële, politieke als veiligheidsredenen;
- eveneens specifiek voor deze Overeenkomst met Armenië hechtte België veel belang aan het principe van de territoriale integriteit en onschendbaarheid van de grenzen, maar stond open voor integratie van de notie van zelfbeschikkingsrecht.

Op intern Belgisch vlak heeft de ontwerpovereenkomst het voorwerp uitgemaakt van de gebruikelijke raadpleging van alle stakeholders door de Directie-Generaal Europese Zaken en Coördinatie, tijdens formele vergaderingen op 04.06.2015, 03.05.2016, 09.06.2016 en 16.02.2017.

Service européen pour l'Action extérieure, contenant tous les éléments clés de ce type d'accord.

Durant les négociations, la Belgique a tout spécialement veillé à ce que les dispositions essentielles pour l'UE soient garanties. Comme c'est le cas pour d'autres accords de ce type, la Belgique a mis un accent particulier pendant la période des négociations sur les points suivants:

- les clauses politiques relatives aux droits de l'homme; à la non-prolifération des armes de destruction massives; à la lutte contre l'impunité; à la coopération avec la Cour Pénale internationale; à la coopération dans la lutte contre le terrorisme et le blanchiment d'argent;
- les références spécifiques à l'égalité des hommes et des femmes;
- le rôle et la contribution de la société civile;
- la coopération en matière de migration, y compris en ce qui concerne le volet réadmission. En ce qui concerne spécifiquement l'Accord avec l'Arménie, la politique des visas a été suivie de près: la Belgique a toujours défendu l'idée que la libéralisation éventuelle des visas pour l'Arménie est un objectif à long terme lié à la demande de respect de tous les critères de référence et en particulier la lutte contre la corruption;
- en outre, la Belgique a défendu la position selon laquelle l'Accord-cadre UE-Arménie ne peut être subordonné aux obligations de l'Arménie dans le cadre d'autres accords (notamment l'adhésion de l'Arménie à l'UEE) pour des raisons commerciales, politiques et de sécurité;
- la Belgique attache une grande importance au principe de l'intégrité territoriale et de l'inviolabilité des frontières, notamment pour cet accord avec l'Arménie, mais elle reste ouverte à l'intégration de la notion de droit à l'autodétermination.

Au niveau intérieur belge, le projet d'accord a fait l'objet de la consultation usuelle de toutes les parties prenantes par la Direction générale Coordination et Affaires européennes, pendant les réunions formelles des 04.06.2015, 03.05.2016, 09.06.2016 et 16.02.2017.

7. Aard van de overeenkomst op het interne Belgische vlak

Op het interne Belgische vlak vallen de bepalingen van de Overeenkomst onder de bevoegdheid van de Federale Overheid, maar tevens voor een deel ook onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen en de Gewesten, zoals dit werd bepaald door de Werkgroep Gemengde Verdragen tijdens zijn zitting van 24.05.2017.

Onder de handtekening van de vertegenwoordiger van minister van Buitenlandse Zaken van België staat er bijgevolg, in overeenstemming met de Gemeenschappen en de Gewesten, een formule die zegt dat deze handtekening ook de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaams Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verbindt.

Op 5 december 2018 heeft de Raad van State zijn advies gegeven (nr. 64.524/3).

Er werd rekening gehouden met de opmerkingen van de Raad van State. Het voorontwerp van wet werd aangevuld met een derde artikel dat de voorafgaandelijke instemming beoogt met de wijzigingen aan de bijlagen van de Partnerschapsovereenkomst, aangenomen op basis van haar artikelen 204, lid 3, 270, lid 2, en 362, lid 8.

*De minister van Buitenlandse Zaken
en Europese Zaken,*

Didier REYNERS

7. Nature de l'accord au niveau interne belge

Sur le plan interne belge, les dispositions de cet accord relèvent de la compétence fédérale mais aussi, pour certains domaines, de la compétence des Communautés et des Régions, comme cela a été fixé par le Groupe de travail Traités mixtes durant sa réunion du 24.05.2017.

Sous la signature du représentant du ministre des Affaires étrangères de la Belgique figure dès lors, avec l'accord des Communautés et des Régions, une formule indiquant que ladite signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale.

En date du 5 décembre 2018, le Conseil d'État a donné son avis (n° 64.524/3).

Il a été tenu compte des remarques du Conseil d'État. L'avant-projet de loi a été complété par un troisième article qui envisage l'accord préalable aux modifications aux annexes de l'Accord, prises conformément à ses articles 204, alinéa 3, 270, alinéa 2 et 362, alinéa 8.

*Le ministre des Affaires étrangères
et européennes,*

Didier REYNERS

VOORONTWERP VAN WET

onderworpen aan het advies van de Raad van State

Voorontwerp van wet houdende instemming met de Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun Lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24 november 2017.

ARTIKEL 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

ART. 2

De Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun Lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24 november 2017, zal volkomen gevolg hebben.

AVANT-PROJET DE LOI

soumis à l'avis du Conseil d'État

Avant-projet de loi portant assentiment à l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, fait à Bruxelles le 24 novembre 2017.

ARTICLE 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

ART. 2

L'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, fait à Bruxelles le 24 novembre 2017, sortira son plein et entier effet.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE NR. 64.524/3 VAN 5 DECEMBER 2018

Op 24 oktober 2018 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de minister van Buitenlandse Zaken en Europese Zaken verzocht binnen een termijn van dertig dagen een advies te verstrekken over een voorontwerp van wet “houdende instemming met de Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24 november 2017”.

Het voorontwerp is door de derde kamer onderzocht op 20 november 2018. De kamer was samengesteld uit Jo Baert, kamervoorzitter, Jeroen Van Nieuwenhove en Koen Muylle, staatsraden, Jan Velaers en Bruno Peeters, assessoren, en Astrid Truyens, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Tim Corthaut, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Jeroen Van Nieuwenhove, staatsraad.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 5 december 2018.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van wet strekt tot het verlenen van instemming met de brede en versterkte partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, ondertekend te Brussel op 24 november 2017 (hierna: de partnerschapsovereenkomst).

Die partnerschapsovereenkomst heeft als doelstelling het brede politieke en economische partnerschap en de samenwerking tussen, enerzijds, de Europese Unie en haar lidstaten en, anderzijds, de Republiek Armenië te bevorderen.

Met het oog daarop omvat de partnerschapsovereenkomst in de eerste plaats een kader voor politieke dialoog tussen de Europese Unie en Armenië op het vlak van het

¹ Aangezien het om een voorontwerp van wet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT N° 64.524/3 DU 5 DÉCEMBRE 2018

Le 24 octobre 2018, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par le ministre des Affaires étrangères et européennes à communiquer un avis, dans un délai de trente jours, sur un avant-projet de loi “portant assentiment à l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, fait à Bruxelles le 24 novembre 2017”.

L'avant-projet a été examiné par la troisième chambre le 20 novembre 2018. La chambre était composée de Jo Baert, président de chambre, Jeroen Van Nieuwenhove et Koen Muylle, conseillers d'État, Jan Velaers et Bruno Peeters, assesseurs, et Astrid Truyens, greffier.

Le rapport a été présenté par Tim Corthaut, auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Jeroen Van Nieuwenhove, conseiller d'État.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 5 décembre 2018.

*

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique¹ et l'accomplissement des formalités prescrites.

*

PORTÉE DE L'AVANT-PROJET

2. L'avant-projet de loi soumis pour avis a pour objet de porter assentiment à l'accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, signé à Bruxelles le 24 novembre 2017 (ci-après: l'accord de partenariat).

Cet accord de partenariat a pour objectif de renforcer le partenariat politique et économique global et la collaboration entre, d'une part, l'Union européenne et ses États membres et, d'autre part, la République d'Arménie.

Dans cette perspective, l'accord de partenariat comporte tout d'abord un cadre pour un dialogue politique entre l'Union européenne et l'Arménie dans le domaine de la politique

¹ S'agissant d'un avant-projet de loi, on entend par “fondement juridique” la conformité avec les normes supérieures.

buitenland- en veiligheidsbeleid (titel II), voor samenwerking op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid (titel III), voor economische samenwerking (titel IV), en voor samenwerking op andere gebieden (titel V). In de tweede plaats bevat de partnerschapsovereenkomst een uitgebreid handelsakkoord met betrekking tot goederen, diensten en flankerende beleidsdomeinen en een eigen afdwingingsmechanisme (titel VI). De partnerschapsovereenkomst bevat vervolgens nog een kader voor financiële bijstand en fraudebestrijding (titel VII), en ten slotte een institutioneel kader en algemene en slotbepalingen (titel VIII).

De partnerschapsovereenkomst wordt overeenkomstig artikel 385 ervan, voor bepaalde aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de Europese Unie behoren, al voorlopig toegepast.²

BEVOEGDHEID

3. De partnerschapsovereenkomst is door de Werkgroep gemengde verdragen op 24 mei 2017 terecht als een gemengd verdrag aangemerkt, waarmee zowel de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten, als de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie moeten instemmen.³

4. De partnerschapsovereenkomst is voor het Koninkrijk België ondertekend met vermelding van de volgende formule:

“Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.”

Deze bewoordingen moeten zo worden opgevat dat ze ook slaan op de Franse Gemeenschapscommissie, aangezien die ter uitvoering van artikel 138 van de Grondwet bevoegdheden van de Franse Gemeenschap uitoefent. Met het oog op de rechtszekerheid was het echter beter geweest dat dit uitdrukkelijk in de aangehaalde formule was vermeld. Hiervoor is een herziening nodig van het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de

étrangère et de sécurité (titre II), pour la coopération en matière de justice, de liberté et de sécurité (titre III), pour la coopération économique (titre IV) et pour la coopération dans d'autres domaines. Il comporte en deuxième lieu un accord commercial étendu relatif aux marchandises, aux services et aux domaines d'action qui y sont liés, ainsi qu'un mécanisme de mise en œuvre spécifique (titre VI). L'accord de partenariat comporte encore un cadre pour l'aide financière et la lutte contre la fraude (titre VII), et enfin un cadre institutionnel et des dispositions générales et finales (titre VIII).

Conformément à son article 385, l'accord de partenariat est déjà appliqué à titre provisoire pour certaines matières qui relèvent de la compétence de l'Union européenne².

COMPÉTENCE

3. Le 24 mai 2017, le groupe de travail Traités mixtes a, à juste titre, considéré l'accord de partenariat comme un accord mixte, auquel tant l'autorité fédérale, les communautés et les régions, que la Commission communautaire commune et la Commission communautaire française doivent donner leur assentiment³.

4. L'accord de partenariat a été signé pour le Royaume de Belgique avec mention de la formule suivante:

“Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt”.

Ces formulations doivent s'entendre comme engageant également la Commission communautaire française puisqu'en exécution de l'article 138 de la Constitution, elle exerce des compétences de la Communauté française. Par souci de sécurité juridique, il eût été néanmoins préférable que sa mention expresse en ait été faite dans la formule citée. Cela nécessite une modification de l'accord de coopération du 8 mars 1994 entre l'État fédéral, les communautés et les

² Besluit (EU) 2018/104 van de Raad van 20 november 2017 “betreffende de ondertekening, namens de Unie, en de voorlopige toepassing van de brede en versterkte partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds”.

³ Wat stilzwijgend werd bevestigd door de Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid (zie de brieven van 26 oktober 2017 van de voorzitter van de ICCB).

² Décision (UE) 2018/104 du Conseil du 20 novembre 2017 “relative à la signature, au nom de l'Union, et à l'application provisoire de l'accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part”.

³ Ce qu'a implicitement confirmé la Conférence interministérielle de la politique étrangère (voir les lettres du 26 octobre 2017 du président de la CIPE).

gemeenschappen en de gewesten “over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen” (meer bepaald artikel 8, derde lid, en de erbij horende toelichting) en van de op basis hiervan door de Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid op 17 juni 1994 vastgestelde ondertekeningsformules.⁴

ONDERZOEK VAN DE PARTNERSCHAPSOVEREENKOMST

5.1. De partijen bij de partnerschapsovereenkomst verbinden zich tot samenwerking op verschillende domeinen, waar- bij vaak de afspraak om verdere stappen te ondernemen tot bekrachtiging en tenuitvoerlegging van multilaterale verdragen over de betrokken aangelegenheid, de vertrekbasis vormt voor die samenwerking. Hoewel België voor verschillende door de partnerschapsovereenkomst geviseerde aangelegenheden al partij is bij die multilaterale verdragen, is dat niet steeds het geval.

Door de instemming met de partnerschapsovereenkomst verbindt België zich er derhalve toe de nodige inspanningen te doen voor de ondertekening, bekrachtiging, tenuitvoerlegging en naleving van een aantal verdragen.

5.2. Zo rijst in het licht van het engagement dat is opgenomen in artikel 6, lid 2, van de partnerschapsovereenkomst om te “streven naar meer samenwerking ter bevordering van vrede en internationale gerechtigheid door het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof en de bijhorende instrumenten te ratificeren en ten uitvoer te leggen”, opnieuw⁵ de vraag naar de bekrachtiging door België van het “*Amendement to Article 124 of the Rome Statute of the International Criminal Court*”, gedaan te Den Haag op 26 november 2015. De gemachtigde in de adviesaanvraag betreffende het voorontwerp van instemmingsdecreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest met de partnerschapsovereenkomst⁶ verklaarde dat de procedure voor de instemming en bekrachtiging van dit amendement spoedig zal worden opgestart:

“Het voorontwerp van wet houdende instemming met het amendement op artikel 124 van het Statuut van Rome inzake

⁴ De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van haar kant behoort niet uitdrukkelijk te worden vermeld, aangezien ze slechts beperkte bevoegdheden heeft op internationaal gebied en ze met name niet bevoegd is om verdragen te sluiten (zie artikel 135 van de Grondwet, artikel 63 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 “met betrekking tot de Brusselse Instellingen” en artikel 16, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 “tot hervorming der instellingen”).

⁵ Zie ook adv.RvS 62.626/VR van 22 januari 2018 over een voorontwerp van decreet “houdende instemming met de kaderovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Australië, anderzijds, ondertekend te Manila op 7 augustus 2017”, opmerking 6.3.

⁶ Die adviesaanvraag heeft geleid tot adv.RvS 63.085/VR van 26 maart 2018 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest “houdende instemming met de brede en versterkte partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, ondertekend te Brussel op 24 november 2017”.

régions “relatif aux modalités de conclusion des traités mixtes” (en particulier l’article 8, alinéa 3, et les commentaires correspondants) et des formules de signature arrêtées sur la base de celui-ci par la Conférence interministérielle de la politique étrangère le 17 juin 1994⁴.

EXAMEN DE L'ACCORD DE PARTENARIAT

5.1. Les parties à l'accord de partenariat s'engagent à coopérer dans différents domaines, le point de départ de cette coopération étant souvent l'accord tendant à franchir les étapes en vue de la ratification et de la mise en œuvre de traités multilatéraux relatifs à la matière concernée. Bien que la Belgique soit déjà partie à ces traités multilatéraux relatifs à différentes matières visées par l'accord de partenariat, tel n'est pas toujours le cas.

En portant assentiment à l'accord de partenariat, la Belgique s'engage dès lors à entreprendre les démarches nécessaires en vue de la signature, de la ratification, de la mise en œuvre et du respect d'un certain nombre de traités.

5.2. L'engagement, inscrit à l'article 6, paragraphe 2, de l'accord de partenariat, en vue de “s'efforce[er] de renforcer la coopération afin de promouvoir la paix et la justice au niveau international en ratifiant et en mettant en œuvre le statut de Rome de la Cour pénale internationale et ses actes connexes”, soulève une nouvelle fois⁵ la question de la ratification par la Belgique de “l'Amendement à l'article 124 du Statut de Rome de la Cour pénale internationale”, fait à La Haye le 26 novembre 2015. En ce qui concerne la demande d'avis relative à l'avant-projet de décret d'assentiment de la Communauté flamande et de la Région flamande à l'accord de partenariat⁶, le délégué a déclaré que la procédure d'assentiment et de ratification de cet amendement sera entamée à bref délai:

“Het voorontwerp van wet houdende instemming met het amendement op artikel 124 van het Statuut van Rome inzake

⁴ Pour sa part, la Commission communautaire commune ne doit pas être explicitement mentionnée, étant donné qu'elle n'a que des compétences limitées sur le plan international et qu'elle n'est notamment pas compétente pour conclure des traités (voir l'article 135 de la Constitution, l'article 63 de la loi spéciale du 12 janvier 1989 “relative aux Institutions bruxelloises” et l'article 16, § 1er, de la loi spéciale du 8 août 1980 “de réformes institutionnelles”).

⁵ Voir également l'avis C.E. 62.626/VR du 22 janvier 2018 sur un avant-projet de décret “houdende instemming met de kaderovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Australië, anderzijds, ondertekend te Manila op 7 augustus 2017”, observation 6.3.

⁶ Cette demande d'avis a donné lieu à l'avis C.E. 63.085/VR du 26 mars 2018 sur un avant-projet de décret de la Communauté flamande et de la Région flamande “houdende instemming met de brede en versterkte partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, ondertekend te Brussel op 24 november 2017”.

het Internationaal Strafhof en de Memorie van toelichting bij dit voorontwerp werden door de “Werkgroep Wetgeving” van de Interministeriële Commissie voor humanitaire recht (ICHR) voorbereid. Het administratieve instemmingsdossier wordt door de technisch bevoegde dienst van de FOD Buitenlandse Zaken, de Directie Internationaal Publiek Recht, vervolledigd zodat de parlementaire procedure kan ingeleid worden.”

5.3. Bovendien engageren de partijen zich in artikel 9, lid 2, a), van de partnerschapsovereenkomst om “maatregelen te nemen, gericht op de ondertekening of de ratificatie van alle relevante internationale instrumenten” inzake de strijd tegen de verspreiding van massavernietigingswapens en de overbrengingsmiddelen. België heeft de “*Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*”, aangenomen te New York op 7 juli 2017, echter niet ondertekend.

Door de voormelde gemachtigde in de adviesaanvraag betreffende het voorontwerp van instemmingsdecreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest met de partnerschapsovereenkomst werd in dit verband het volgende verduidelijkt:

“Dit betreft een federale bevoegdheid.

België heeft dit verdrag niet ondertekend.

Ik verwijs naar het antwoord van minister-president Bourgeois van 20 juni 2017 op een vraag om uitleg over het standpunt van België over de VN-resolutie voor een kernwapenverbod:

“De federale overheid is hiervoor bevoegd. Vlaanderen wordt hierover niet geconsulteerd. Wat nucleaire ontwapening betreft en het opslagen van wapens op het grondgebied van het Vlaamse Gewest, onderschrijft de Vlaamse Regering uiteraard het objectief vooropgesteld in het non-proliferatieverdrag, namelijk de uiteindelijke eliminatie van alle kernwapens in de wereld.

België behoort tot een groep van achttien landen die de zogenaamde progressieve aanpak, een combinatie van wettelijke en niet-wettelijke maatregelen, voorstaat. minister Reynders heeft zijn standpunt bepaald tijdens een bespreking in de Kamer op 14 december 2016. Hij antwoordde toen onder meer dat België tegen de VN-resolutie inzake onderhandelingen over een kernwapenverbod gestemd heeft, omdat hij gelooft dat een dergelijke maatregel niet zal bijdragen tot de effectieve eliminatie van kernwapens. Zonder de deelname van de kernwapenstaten en zonder een betrouwbaar verificatiemechanisme zal een dergelijk verdrag niet tot de ontmanteling van zelfs één kernwapen leiden, aldus minister Reynders.

Ik ben ervan overtuigd dat zowel via het bereiken van gemeenschappelijke posities in de EU als via ad-hocinitiatieven met bereidwillige NAVO-partners, België moet blijven pleiten voor verdere vooruitgang in de vermindering van de bestaande strategische nucleaire arsenalen, conform de resolutie van dit Vlaams Parlement.”

het Internationaal Strafhof en de Memorie van toelichting bij dit voorontwerp werden door de “Werkgroep Wetgeving” van de Interministeriële Commissie voor humanitaire recht (ICHR) voorbereid. Het administratieve instemmingsdossier wordt door de technisch bevoegde dienst van de FOD Buitenlandse Zaken, de Directie Internationaal Publiek Recht, vervolledigd zodat de parlementaire procedure kan ingeleid worden”.

5.3. En outre, à l'article 9, paragraphe 2, a), de l'accord de partenariat, les parties s'engagent, dans le cadre de la lutte contre la prolifération des armes de destruction massive et de leurs vecteurs, à “pren[dre] des mesures pour signer ou ratifier tous les autres instruments internationaux pertinents”. La Belgique n'a cependant pas signé le Traité sur l'interdiction des armes nucléaires, adopté à New York le 7 juillet 2017.

Le délégué mentionné dans la demande d'avis relative à l'avant-projet de décret d'assentiment de la Communauté flamande et de la Région flamande à l'accord de partenariat a donné à cet égard les précisions suivantes:

“Dit betreft een federale bevoegdheid.

België heeft dit verdrag niet ondertekend.

Ik verwijs naar het antwoord van minister-president Bourgeois van 20 juni 2017 op een vraag om uitleg over het standpunt van België over de VN-resolutie voor een kernwapenverbod:

“De federale overheid is hiervoor bevoegd. Vlaanderen wordt hierover niet geconsulteerd. Wat nucleaire ontwapening betreft en het opslagen van wapens op het grondgebied van het Vlaamse Gewest, onderschrijft de Vlaamse Regering uiteraard het objectief vooropgesteld in het non-proliferatieverdrag, namelijk de uiteindelijke eliminatie van alle kernwapens in de wereld.

België behoort tot een groep van achttien landen die de zogenaamde progressieve aanpak, een combinatie van wettelijke en niet-wettelijke maatregelen, voorstaat. minister Reynders heeft zijn standpunt bepaald tijdens een bespreking in de Kamer op 14 december 2016. Hij antwoordde toen onder meer dat België tegen de VN-resolutie inzake onderhandelingen over een kernwapenverbod gestemd heeft, omdat hij gelooft dat een dergelijke maatregel niet zal bijdragen tot de effectieve eliminatie van kernwapens. Zonder de deelname van de kernwapenstaten en zonder een betrouwbaar verificatiemechanisme zal een dergelijk verdrag niet tot de ontmanteling van zelfs één kernwapen leiden, aldus minister Reynders.

Ik ben ervan overtuigd dat zowel via het bereiken van gemeenschappelijke posities in de EU als via ad-hocinitiatieven met bereidwillige NAVO-partners, België moet blijven pleiten voor verdere vooruitgang in de vermindering van de bestaande strategische nucleaire arsenalen, conform de resolutie van dit Vlaams Parlement.”

Onverminderd deze verklaring zal het gevolg zijn dat door partij te worden bij de thans voorliggende partnerschapsovereenkomst, België zich ertoe verbindt om alsnog alle noodzakelijke maatregelen te nemen om partij te worden bij de “*Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*”.

6. De aandacht moet worden gevestigd op de transparantieplichtingen waarin artikel 309 van de partnerschapsovereenkomst voorziet. Bij die bepaling worden bepaalde vormen van bekendmaking opgelegd die in de Belgische rechtsorde niet volledig zijn ingeburgerd.⁷ Zo moeten maatregelen van algemene strekking, zijnde “wetten, regelingen, procedures en administratieve beschikkingen van algemene aard, die gevolgen kunnen hebben voor onder deze overeenkomst vallende aangelegenheden”,⁸ in overeenstemming met artikel 309, lid 1, van de partnerschapsovereenkomst “duidelijk melding maken van de mogelijke reikwijdte, het doel en het opzet van dergelijke maatregelen” en “voldoende tijd tussen de bekendmaking en de inwerkingtreding van dergelijke maatregelen bieden, behalve in naar behoren gemotiveerde gevallen”. Bovendien moet al tijdens het beleidsvoorbereidende proces voldoende transparantie aan de dag worden gelegd, in het bijzonder door een *notice and comment* procedure, die aan de voorwaarden van artikel 309, lid 2, van de partnerschapsovereenkomst moet voldoen.

7.1. In de memorie van toelichting wordt bij de schets van het partnerland gewag gemaakt van het conflict over Nagorno-Karabach, een enclave in Azerbeidzjan waarop Armenië territoriale aanspraken maakt. Dat doet de vraag rijzen of de partnerschapsovereenkomst al dan niet van toepassing is op dat gebied. Artikel 383 van de partnerschapsovereenkomst spreekt slechts van “het grondgebied van de Republiek Armenië”, en schept dus weinig duidelijkheid.

Ook het antwoord van de voormelde gemachtigde in de adviesaanvraag betreffende het voorontwerp van

Sans préjudice de cette déclaration, en devenant partie à l'accord de partenariat à l'examen, la Belgique s'engage à prendre encore toutes les mesures nécessaires en vue de devenir partie au “*Traité sur l'interdiction des armes nucléaires*”.

6. Il faut attirer l'attention sur les obligations de transparence prévues à l'article 309 de l'accord de partenariat. Cette disposition impose certaines formes de publication qui ne sont pas complètement intégrées dans l'ordre juridique belge⁷. C'est ainsi que, conformément à l'article 309, paragraphe 1er, de l'accord de partenariat, des mesures d'application générale, comme “les lois, règlements, décisions, procédures et décisions administratives d'application générale susceptibles d'avoir une incidence sur toute question couverte par le présent accord”⁸ doivent “expliqu[er] clairement l'objectif visé et [être] motivées dans la mesure du possible” et “entr[er] en vigueur après qu'un délai suffisant s'est écoulé depuis leur publication, sauf dans des cas dûment justifiés”. En outre, dès le stade du processus préparatoire de la politique, il faut faire montre d'une transparence suffisante, notamment en prévoyant une procédure de *notice and comment* qui doit satisfaire aux conditions de l'article 309, paragraphe 2, de l'accord de partenariat.

7.1. Lorsque l'exposé des motifs évoque le pays partenaire, il fait état du conflit relatif au Nagorno-Karabakh, une enclave située en Azerbaïdjan, sur laquelle l'Arménie fait valoir des prétentions territoriales. La question se pose de savoir à cet égard si l'accord de partenariat s'applique ou non à ce territoire. L'article 383 de l'accord de partenariat mentionne uniquement le “territoire de la République d'Arménie” et apporte donc peu d'éclaircissements.

La réponse du délégué cité dans la demande d'avis relative à l'avant-projet de décret d'assentiment de la Communauté

⁷ Zie eerder reeds de waarschuwing van de Raad van State, afdeling Wetgeving, met betrekking tot gelijkaardige bepalingen in de associatieovereenkomst met Oekraïne: adv.RvS 56.890/VR van 27 januari 2015 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 13 mei 2015 “houdende instemming met de Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en Oekraïne, anderzijds, gedaan te Brussel op 21 maart 2014 en op 27 juni 2014”, opmerking 4.2, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-980/001, 15-16. Voor een eerste concrete toepassing van die bepalingen m.b.t. een *notice and comment*-verplichting: zie adv.RvS 62.412/3 van 29 december 2017 over een ontwerp van koninklijk besluit “tot wijziging van het koninklijk besluit van 20 juli 2001 houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking, van de werknemers en het leefmilieu tegen het gevaar van de ioniserende stralingen”, opmerking 4. Zie ook, met betrekking tot de gelijkaardige regeling in de partnerschap- en samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan, adv.RvS 58.987/VR van 1 april 2016 over een voorontwerp dat heeft geleid tot het decreet van 2 december 2016 “houdende instemming met de versterkte partnerschap- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Kazachstan, anderzijds, ondertekend te Astana op 21 december 2015”, opmerking 4.1, *Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 861/1, 22.

⁸ Artikel 307, a), van de partnerschapsovereenkomst.

⁷ Voir déjà auparavant la mise en garde du Conseil d'État, section de législation, en ce qui concerne des dispositions analogues dans l'accord d'association avec l'Ukraine: avis C.E. 56.890/VR du 27 janvier 2015 sur un avant-projet devenu la loi du 13 mai 2015 “portant assentiment à l'Accord d'association entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et l'Ukraine, d'autre part, fait à Bruxelles le 21 mars 2014 et le 27 juin 2014”, observation 4.2, *Doc. parl.*, Chambre, 2014-15, n° 54980/001, pp. 15-16. Pour une première application concrète de ces dispositions en ce qui concerne une procédure obligatoire de *notice and comment*, voir avis C.E. 62.412/3 du 29 décembre 2017 sur un projet d'arrêté royal “modifiant l'arrêté royal du 20 juillet 2001 portant règlement général de la protection de la population, des travailleurs et de l'environnement contre le danger des rayonnements ionisants”, observation 4. Voir également, en ce qui concerne la réglementation analogue dans l'accord de partenariat et de collaboration avec le Kazakhstan, avis C.E., 58.987/VR du 1er avril 2016 sur un avant-projet devenu le décret du 2 décembre 2016 “portant assentiment à l'accord de partenariat et de coopération renforcé entre l'Union européenne et ses États membres, d'une part, et la République du Kazakhstan, d'autre part, signé à Astana le 21 décembre 2015”, observation 4.1, *Doc. parl.*, Parl. fl., 2015-16, n° 861/1, 22.

⁸ Article 307, a), de l'accord de partenariat.

instemmingsdecreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest met de partnerschapsovereenkomst biedt geen uitsluitel:

“De Europese Unie is geen centrale actor in dit proces, maar laat het over aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), specifiek de Minsk Groep, die binnen de OVSE zoekt naar een oplossing voor het Karabach-conflict. De EU treedt hierbij ondersteunend op en pleit voor een onderhandelde politieke oplossing in overeenstemming met het internationaal recht.”

7.2. Het zal uiteindelijk aan het Hof van Justitie toekomen om hieromtrent uitsluitel te bieden. In haar recente rechtspraak over het toepassingsgebied van door de Europese Unie gesloten partnerschaps- of associatieovereenkomsten heeft het Hof van Justitie alvast de territoriale werkingssfeer van die overeenkomsten beperkt tot de internationaal erkende grenzen van het partnerland.⁹

8. De artikelen 3 en 362 tot 366 van de partnerschapsovereenkomst voorzien in een politieke dialoog tussen de partijen, met overleg, vergaderingen, bezoeken of uitwisselingen op parlementair, ministerieel en ambtelijk niveau, en in de oprichting van een Partnerschapsraad en een Partnerschapscomité, waarin overleg wordt gepleegd om de uitvoering van de partnerschapsovereenkomst te vergemakkelijken, de algemene doelstellingen ervan te bevorderen, en de algemene samenhang van de betrekkingen tussen de Europese Unie en Armenië te garanderen. De Partnerschapsraad en een Partnerschapscomité kunnen bovendien bindende beslissingen nemen.

Gelet op het gemengde karakter van de partnerschapsovereenkomst kunnen die mechanismen van overleg ook betrekking hebben op aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten behoren, zodat bijzondere afspraken zullen moeten worden gemaakt over de vertegenwoordiging en de betrokkenheid van alle overheden bij de standpuntbepaling wanneer die mechanismen worden toegepast.

Met betrekking tot organen die zijn opgericht bij of krachtens een samenwerkingsovereenkomst gesloten door de Europese Unie en haar lidstaten, in dat geval in de vorm van een Gemengd Comité, heeft de Raad van State, afdeling Wetgeving, in advies 53.978/VR van 7 november 2013 het volgende opgemerkt:

“In dit verband moet in herinnering worden gebracht dat het noodzakelijk is om binnen België ook in de nodige procedures te voorzien om de Belgische standpuntbepaling en

⁹ Zie in verband met Marokko en de Westelijke Sahara, HvJ 27 februari 2018, *Western Sahara Campaign UK*, C-266/16, ECLI:EU:C:2018:118 (op grond van de regels van algemeen volkenrecht die van toepassing zijn in de betrekkingen tussen de Europese Unie en Marokko, te weten het in artikel 1 van het Handvest van de Verenigde Naties in herinnering gebrachte beginsel van zelfbeschikking en het beginsel van de relatieve werking van verdragen). Zie met betrekking tot Israël, de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook, HvJ 25 februari 2010, *Brita*, C-386/08, ECLI:EU:C:2010:91 (op grond van het algemene volkenrechtelijke beginsel “*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*”).

flamande et de la Région flamande à l'accord de partenariat ne permet pas non plus de trancher ce point:

“De Europese Unie is geen centrale actor in dit proces, maar laat het over aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), specifiek de Minsk Groep, die binnen de OVSE zoekt naar een oplossing voor het Karabach-conflict. De EU treedt hierbij ondersteunend op en pleit voor een onderhandelde politieke oplossing in overeenstemming met het internationaal recht”.

7.2. C'est en définitive à la Cour de Justice qu'il reviendra de trancher définitivement la question. Dans sa jurisprudence récente relative au champ d'application des accords de partenariat ou d'association conclus avec l'Union européenne, la Cour de Justice a en tout cas limité le champ d'application territorial de ces accords aux frontières reconnues internationalement du pays partenaire⁹.

8. Les articles 3 et 362 à 366 de l'accord de partenariat prévoient un dialogue politique entre les parties qui comprend des consultations, des réunions, des visites ou des échanges de vue au niveau parlementaire, ministériel et administratif, ainsi que la création d'un conseil de partenariat et d'un comité de partenariat au sein desquels se tiennent des consultations visant à faciliter la mise en œuvre de l'accord de partenariat, à promouvoir la réalisation de ses objectifs généraux et à garantir une cohérence générale des relations entre l'Union européenne et l'Arménie. Le conseil de partenariat et le comité de partenariat peuvent en outre prendre des décisions contraignantes.

Compte tenu du caractère mixte de l'accord de partenariat, ces mécanismes de concertation peuvent également porter sur des matières relevant de la compétence des communautés et des régions, de sorte que des accords particuliers devront être conclus en ce qui concerne la représentation et l'engagement de toutes les autorités afin de déterminer la prise de position lorsque ces mécanismes seront d'application.

En ce qui concerne les organes créés par un accord de coopération conclu par l'Union européenne et ses États membres ou en vertu d'un tel accord, en l'espèce sous la forme d'un comité mixte, le Conseil d'État, section de législation, a relevé, dans son avis 53.978/VR du 7 novembre 2013, ce qui suit:

“In dit verband moet in herinnering worden gebracht dat het noodzakelijk is om binnen België ook in de nodige procedures te voorzien om de Belgische standpuntbepaling en

⁹ Voir, en ce qui concerne le Maroc et le Sahara occidental, C.J.U.E., 27 février 2018, *Western Sahara Campaign UK*, C-266/16, ECLI:EU:C:2018:118 (sur le fondement des règles du droit international général qui s'appliquent aux relations entre l'Union européenne et le Maroc, à savoir le principe d'autodétermination, rappelé à l'article 1er de la Charte des Nations unies, et le principe de l'effet relatif des traités). Voir, en ce qui concerne Israël, la Cisjordanie et la bande de Gaza, C.J.U.E. 25 février 2010, *Brita*, C-386/08, ECLI:EU:C:2010:91 (sur le fondement du principe général du droit international “*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*”).

vertegenwoordiging in het voornoemde Gemengd Comité en het bij artikel 28 opgerichte subcomité te organiseren met respect voor de Belgische bevoegdheidsverdelende regels.

De vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België dienen overeenkomstig artikel 92bis, § 4bis, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 "tot hervorming der instellingen" in een samenwerkingsakkoord te worden geregeld.

De huidige samenwerkingsakkoorden van 8 maart 1994¹⁰ bieden geen voldoende juridische basis voor deze vertegenwoordiging en standpuntbepaling aangezien ze enkel betrekking hebben op de vertegenwoordiging in de Raad van de Europese Unie. De betrokken samenwerkingsakkoorden kunnen niet zo maar bij analogie worden toegepast, nu het Gemengd Comité weliswaar formeel een exponent is van de externe betrekkingen van de Europese Unie, maar materieel ook uitdrukkelijk voor aangelegenheden bevoegd is die tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren¹¹, die in de Belgische bevoegdheidsverdeling vervolgens ook behoren tot de (exclusieve) bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten.

Zolang ervoor niet in een voldoende juridische basis bij samenwerkingsakkoord is voorzien, dienen de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België in het Gemengd Comité en in het subcomité overeenkomstig het bepaalde in artikel 92bis, § 4bis, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 het voorwerp uit te maken van een overleg tussen de betrokken regeringen."¹²

Weliswaar is het zo dat de coördinatie van de standpuntbepaling van de Europese Unie en haar lidstaten in aangelegenheden die tot de gemengde bevoegdheid van de Europese Unie en haar lidstaten behoren, in de praktijk plaatsvindt binnen de Raad van de Europese Unie, en dat de coördinatie van de Belgische standpuntbepaling hiervoor plaatsvindt overeenkomstig de regels voor de standpuntbepaling in de Raad.

Niettemin moet erop worden gewezen dat de beslissingen in de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren, juridisch gezien niet door de Raad van de

vertegenwoordiging in het voornoemde Gemengd Comité en het bij artikel 28 opgerichte subcomité te organiseren met respect voor de Belgische bevoegdheidsverdelende regels.

De vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België dienen overeenkomstig artikel 92bis, § 4bis, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 "tot hervorming der instellingen" in een samenwerkingsakkoord te worden geregeld.

De huidige samenwerkingsakkoorden van 8 maart 1994¹⁰ bieden geen voldoende juridische basis voor deze vertegenwoordiging en standpuntbepaling aangezien ze enkel betrekking hebben op de vertegenwoordiging in de Raad van de Europese Unie. De betrokken samenwerkingsakkoorden kunnen niet zo maar bij analogie worden toegepast, nu het Gemengd Comité weliswaar formeel een exponent is van de externe betrekkingen van de Europese Unie, maar materieel ook uitdrukkelijk voor aangelegenheden bevoegd is die tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren¹¹, die in de Belgische bevoegdheidsverdeling vervolgens ook behoren tot de (exclusieve) bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten.

Zolang ervoor niet in een voldoende juridische basis bij samenwerkingsakkoord is voorzien, dienen de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België in het Gemengd Comité en in het subcomité overeenkomstig het bepaalde in artikel 92bis, § 4bis, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 het voorwerp uit te maken van een overleg tussen de betrokken regeringen"¹².

Certes, la coordination de la prise de position de l'Union européenne et de ses États membres dans des matières relevant de la compétence mixte de l'Union européenne et de ses États membres intervient dans la pratique au sein du Conseil de l'Union européenne et la coordination de la prise de position de la Belgique qui précède a lieu conformément aux règles relatives à la prise de position au sein du Conseil.

Il convient toutefois d'observer que les décisions prises dans les matières relevant de la compétence des États membres ne sont pas prises, du point de vue juridique, par

¹⁰ Voetnoot 2 van het aangehaalde advies: Samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten "met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie", en samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie "met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie".

¹¹ Voetnoot 3 van het aangehaalde advies: Zie artikel 62 van de kaderovereenkomst.

¹² Adv. RvS 53.978/VR van 7 november 2013 over een voorontwerp dat heeft geleid tot het decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest van 4 april 2014 "houdende instemming met de kaderovereenkomst inzake een partnerschap en samenwerking tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Mongolië, anderzijds, ondertekend in Ulaanbaatar op 30 april 2013", opmerking 3.2, Parl. St. VI. Parl. 2013-14, nr. 2455/1, blz. 37-38.

¹⁰ Note de bas de page 2 de l'avis cité: Samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten "met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie", en samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie "met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie".

¹¹ Note de bas de page 3 de l'avis cité: Zie artikel 62 van de kaderovereenkomst.

¹² Avis C.E. 53.978/VR du 7 novembre 2013 sur un avant-projet devenu le décret de la Communauté flamande et de la Région flamande du 4 avril 2014 "houdende instemming met de kaderovereenkomst inzake een partnerschap en samenwerking tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Mongolië, anderzijds, ondertekend in Ulaanbaatar op 30 april 2013", observation 3.2, Doc. parl., Parl. fl., 2013-2014, n° 2455/1, pp. 37-38.

Europese Unie worden genomen, maar door de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten in de Raad verenigd. Hoewel dit in de praktijk misschien eerder uitzonderlijk is, is het niet uitgesloten dat lidstaten in aangelegenheden die tot hun bevoegdheid behoren, in de organen opgericht bij of krachtens een samenwerkingsovereenkomst, alsnog nationale standpunten innemen.

Het ontbreken van een regeling ter zake overeenkomstig artikel 92*bis*, § 4*bis*, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 “tot hervorming der instellingen” kan dan ook tot problemen aanleiding geven. Indien er een consensus zou bestaan tussen de bevoegde overheden om het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten “met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie” in deze aangelegenheden naar analogie toe te passen, dan wordt dit samenwerkingsakkoord het best aangepast om het toepassingsgebied ervan in die zin uit te breiden.

ONDERZOEK VAN HET VOORONTWERP VAN INSTEMMINGSWET

9.1. Naar luid van artikel 362, lid 8, van de partnerschapsovereenkomst is de Partnerschapsraad “bevoegd om de bijlagen bij te werken of te wijzigen, zonder afbreuk te doen aan eventuele specifieke bepalingen uit hoofde van titel VI”. De partnerschapsovereenkomst voorziet ook in enkele bijzondere procedures voor de wijziging van specifieke bijlagen van de partnerschapsovereenkomst (artikelen 240, lid 3, en 270, lid 2, van de partnerschapsovereenkomst). Die bepalingen voorzien in de toepassing van een procedure van wijziging van de partnerschapsovereenkomst die ertoe kan leiden dat België internationaal gebonden wordt door die wijzigingen, zonder dat de wetgevende vergaderingen daarmee hun instemming hebben verleend.

9.2. Gelet op die bepalingen moet het voorontwerp worden aangevuld met een bepaling waarin voorafgaandelijk wordt ingestemd met de wijzigingen die zullen worden aangebracht op basis van de artikelen 240, lid 3, 270, lid 2, en 362, lid 8, van de partnerschapsovereenkomst.

Bij gebrek aan een dergelijke voorafgaande instemming zal de Kamer van volksvertegenwoordigers uitdrukkelijk haar instemming moeten verlenen met elk van de later aangenomen wijzigingen van de bijlagen bij de Overeenkomst.

9.3. Een dergelijke voorafgaande instemming door de wetgever met toekomstige wijzigingen is mogelijk, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Zo heeft de algemene

le Conseil de l'Union européenne, mais par les représentants des gouvernements des États membres réunis au sein du Conseil. Bien que cela soit peut-être plutôt exceptionnel dans la pratique, il n'est pas exclu que des États membres, dans des matières relevant de leur compétence, adoptent encore une position nationale au sein des organes institués par un accord de coopération ou en vertu de celui-ci.

Par conséquent, l'absence de règles en la matière, conformément à l'article 92*bis*, § 4*bis*, alinéa 2, de la loi spéciale du 8 août 1980 “de réformes institutionnelles”, pourrait poser problème. Si un consensus était trouvé entre les autorités compétentes pour une application par analogie de l'accord de coopération du 8 mars 1994 entre l'autorité fédérale, les communautés et les régions “relatif à la représentation du Royaume de Belgique au sein du Conseil des ministres de l'Union européenne” dans ces matières, mieux vaudrait dans ce cas adapter cet accord de coopération afin d'en étendre le champ d'application en ce sens.

EXAMEN DE L'AVANT-PROJET DE LOI D'ASSENTIMENT

9.1. Selon l'article 362, paragraphe 8, de l'accord de partenariat, le conseil de partenariat est “habilité à actualiser ou à modifier les annexes, sans préjudice des éventuelles dispositions spécifiques figurant au titre VI”. L'accord de partenariat prévoit également quelques procédures particulières pour la modification d'annexes spécifiques de l'accord (articles 240, paragraphe 3, et 270, paragraphe 2 de l'accord). Ces dispositions prévoient l'application d'une procédure de modification de l'accord de partenariat qui pourrait impliquer que la Belgique se retrouve liée sur le plan international à la suite de ces amendements, sans que les assemblées législatives y aient donné leur assentiment.

9.2. Eu égard à ces dispositions, il s'impose de compléter l'avant-projet par une disposition qui porte préalablement assentiment aux modifications qui seront apportées en vertu des articles 240, paragraphe 3, 270, paragraphe 2, et 362, paragraphe 8, de l'accord de partenariat.

À défaut d'assentiment préalable, la Chambre des représentants devra expressément donner assentiment à chacun des amendements aux annexes de l'Accord, adoptés ultérieurement.

9.3. Un tel assentiment préalable du législateur à des modifications futures est possible, pour autant que certaines conditions soient remplies. C'est ainsi que, dans l'avis

vergadering van de afdeling Wetgeving van de Raad van State in advies 37 954-37 970-37 977-37.978/AV¹³ het volgende opgemerkt:

“Zowel het Hof van Cassatie¹⁴ als de afdeling Wetgeving van de Raad van State¹⁵ aanvaardden dat onder bepaalde voorwaarden de wetgevende vergaderingen vooraf kunnen instemmen met een verdrag of met een wijziging van een verdrag. Opdat zulke voorafgaande instemming verenigbaar zou zijn met artikel 167, §§ 2 tot 4 van de Grondwet en met artikel 16 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, moet aan twee voorwaarden worden voldaan: met name is vereist dat de Wetgevende Kamers en desgevallend de Gemeenschaps- en Gewestparlementen de grenzen van de toekomstige wijzigingen kennen¹⁶ en dat ze uitdrukkelijk aangeven dat ze met die wijzigingen instemmen.”

Ten aanzien van de partnerschapsovereenkomst tot de instemming waarmee het voorontwerp strekt, kan worden aangenomen dat voldaan is aan het vereiste dat de grenzen van de toekomstige wijzigingen voldoende gekend zijn.

37 954-37 970-37 977-37.978/AG¹³, l'assemblée générale de la section de législation du Conseil d'État a déclaré ce qui suit:

“Tant la Cour de cassation¹⁴ que la section de législation du Conseil d'État¹⁵ admettent que, dans certaines conditions, les Chambres législatives peuvent donner leur assentiment préalable à un traité ou à un amendement à celui-ci. Pour qu'un tel assentiment préalable soit compatible avec l'article 167, §§ 2 à 4, de la Constitution et avec l'article 16 de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, deux conditions doivent être réunies: il faut notamment que les Chambres législatives et, le cas échéant, les parlements des communautés et des régions connaissent les limites des futurs amendements¹⁶ et qu'ils indiquent expressément qu'ils donnent leur assentiment à ces amendements”.

En ce qui concerne l'accord de partenariat auquel l'avant-projet entend porter assentiment, on peut admettre que l'exigence de connaître suffisamment les limites des futurs amendements est respectée.

¹³ Advies op 15 februari 2005 verstrekt over:

— een voorontwerp dat heeft geleid tot het decreet van 9 juni 2006 “houdende instemming met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa en de Slotakte, ondertekend in Rome op 29 oktober 2004” (37.954/AV) (*Parl. St. VI. Parl. 2004-05, nr. 358/1, 64*);

— een voorontwerp dat heeft geleid tot de ordonnantie van 23 juni 2005 “houdende instemming met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, en met de Slotakte, gedaan te Rome op 29 oktober 2004” (37.970/AV) (*Parl. St. Ver. Verg. Gem. Gem. Comm. 2004-05, nr. B-30/1, 25*);

— een voorontwerp dat heeft geleid tot de ordonnantie van 23 juni 2005 “houdende instemming met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, en met de Slotakte, gedaan te Rome op 29 oktober 2004” (37.977/AV) (*Parl. St. Br. Parl. 2004-05, nr. A-128/1, 25*);

— een voorontwerp van wet “houdende instemming met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, en met de Slotakte, gedaan te Rome op 29 oktober 2004” (37.978/AV) (*Parl. St. Senaat 2004-05, nr. 3-1091/1, 539*).

¹⁴ Voetnoot 35 van het aangehaalde advies: Cass., 19 maart 1981, *Arr. Cass.* 1980-1981, 808; *JT* 1982, 565, en noot J. Verhoeven; Cass., 2 mei 2002, nr. C.99 0518.N.

¹⁵ Voetnoot 36 van het aangehaalde advies: Zie o.m. advies nr. 33.510/3 van 28 mei 2002 over een voorontwerp dat ontstaan gegeven heeft aan de wet van 17 december 2002 houdende instemming met het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, en met de Bijlagen I en II, gedaan te Aarhus op 25 juni 1998 (*Parl. St., Senaat, 2001-2002, nr. 2-1235/1, blz. 48*); advies 35.792/2/V van 20 augustus 2003 over het voorontwerp dat ontstaan heeft gegeven aan het decreet van 27 november 2003 houdende instemming met het Verdrag inzake persistente organische verontreinigende stoffen, gesloten te Stockholm op 22 mei 2001, alsmede met de Bijlagen erbij (*Parl. St., W. Gew. R., 2003/2004, nr. 575/1, blz. 10*); advies 36.170/1 van 11 december 2003 over het voorontwerp van wet houdende instemming met de Overeenkomst betreffende de sociale zekerheid tussen het Koninkrijk België en de Republiek Kroatië, ondertekend te Brussel op 31 oktober 2001 (*Parl. St., Senaat, 2004-2005, nr. 957/1*).

¹⁶ Voetnoot 37 van het aangehaalde advies: Zie inzonderheid de adviezen waarnaar in de vorige voetnoot wordt verwezen.

¹³ Avis du 15 février 2005 sur:

— un avant-projet devenu le décret du 9 juin 2006 “portant assentiment au Traité établissant une Constitution pour l'Europe et à l'Acte final, faits à Rome, le 29 octobre 2004” (37.954/AG) (*Doc. parl., Parl. fl., 2004-05, n° 358/1, p. 64*);

— un avant-projet devenu l'ordonnance du 23 juin 2005 “portant assentiment au traité établissant une Constitution pour l'Europe, et à l'Acte final, faits à Rome le 29 octobre 2004” (37.970/AG) (*Doc. parl., Ass. réun. Commission communautaire commune, 2004-05, n° B-30/1, p. 25*);

— un avant-projet devenu l'ordonnance du 23 juin 2005 “portant assentiment au traité établissant une Constitution pour l'Europe, et à l'Acte final, faits à Rome le 29 octobre 2004” (37.977/AG) (*Doc. parl., Parl. Rég. Brux.-Cap., 2004-05, n° A-128/1, p. 25*);

— un avant-projet de loi “portant assentiment au traité établissant une Constitution pour l'Europe, et à l'Acte final, faits à Rome le 29 octobre 2004” (37.978/AG) (*Doc. parl., Sénat, 2004-2005, n° 3-1091/1, p. 539*).

¹⁴ Note de bas de page 35 de l'avis cité: Cass., 19 mars 1981, *Pas.*, 1981, I, n° 417; *J.T.*, 1982, 565, et la note de J. Verhoeven; Cass., 2 mai 2002, n° C.99 0518.N.

¹⁵ Note de bas de page 36 de l'avis cité: Voir notamment C.E., section de législation, avis 33.510/3 du 28 mai 2002 sur l'avant-projet devenu la loi du 17 décembre 2002 portant assentiment à la Convention sur l'accès à l'information, la participation du public au processus décisionnel et l'accès à la justice en matière d'environnement, et aux annexes, faites à Aarhus le 25 juin 1998 (*Doc. parl., Sénat, 2001-2002, n° 2-1235/1, p. 48*); avis 35.792/2/V du 20 août 2003 sur l'avant-projet devenu le décret du 27 novembre 2003 portant assentiment à la Convention sur les polluants organiques persistants, faite à Stockholm, le 22 mai 2001, ainsi qu'à ses annexes (*Doc., C.R.W., 2003/2004, n° 575/1, p. 10*); avis 36.170/1 du 11 décembre 2003 sur l'avant-projet de loi portant assentiment à la Convention sur la sécurité sociale entre le Royaume de Belgique et la République de Croatie, signée à Bruxelles le 31 octobre 2001 (*Doc. parl., Sénat, 2004-2005, n° 957/1*).

¹⁶ Note de bas de page 36 de l'avis cité: Voir notamment les avis cités à la note précédente.

Het voorgaande neemt niet weg dat met toepassing van artikelen 240, lid 3, 270, lid 2, en 362, lid 8, van de partnerschapsovereenkomst wijzigingen in de bijlagen bij de partnerschapsovereenkomst kunnen worden aangenomen waarmee de Kamer van volksvertegenwoordigers het eventueel niet eens is. Om haar de mogelijkheid te geven om dat aan de regering duidelijk te maken, zou het voorontwerp het best ook worden aangevuld met een bepaling waarin wordt voorzien in de verplichting voor de Koning om elke door de Partnerschapsraad, het Partnerschapscomité¹⁷ of het Subcomité goedgekeurde wijziging van de bijlagen binnen een bepaalde termijn aan de Kamer van volksvertegenwoordigers mee te delen.¹⁸

9.4. Het gegeven dat met een wijziging op een stilzwijgende wijze voorwaardelijk is ingestemd door de Kamer van volksvertegenwoordigers, houdt geen afwijking in van de verplichting die voortvloeit uit artikel 190 van de Grondwet en uit artikel 8 van de wet van 31 mei 1961 “betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen” om die wijziging in het *Belgisch Staatsblad* bekend te maken opdat ze uitwerking zou hebben in het interne recht.

Artikel 190 van de Grondwet bepaalt dat alleen de wetgever bevoegd is om de vorm te bepalen waarin de wetten en verordeningen moeten worden bekendgemaakt opdat ze verbindend worden. Volgens het Hof van Cassatie geldt die grondwetsbepaling naar analogie voor internationale akten. Het Hof heeft immers geoordeeld dat verdragen niet aan particulieren kunnen worden tegengeworpen zolang ze niet integraal zijn bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.¹⁹

SLOTOPMERKING

10. In de partnerschapsovereenkomst wordt verwezen naar internationale regels en normen, die aldus ook verbindend worden gemaakt.

Bij wijze van voorbeeld kan worden verwezen naar:

— de aanbevelingen van de Groep van Staten tegen corruptie (“GRECO”) van de Raad van Europa, en van de OESO, voor transparantie inzake vermogensverklaringen, de bescherming van klokkenluiders, en de openbaarmaking van informatie over uiteindelijke begunstigers van juridische entiteiten (artikel 16, lid 2, van de partnerschapsovereenkomst);

¹⁷ Overeenkomstig artikel 363, lid 5, van de partnerschapsovereenkomst kan de Partnerschapsraad immers bevoegdheden overdragen aan het Partnerschapscomité, waaronder de bevoegdheid om bindende besluiten te nemen.

¹⁸ Voor de formulering hiervan kan inspiratie worden gezocht in de artikelen 3 en 4 van de wet van 29 februari 2016 “houdende instemming met het Protocol van Nagoya inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiende uit hun gebruik bij het Verdrag inzake biologische diversiteit, en met de bijlage, gedaan te Nagoya op 29 oktober 2010”.

¹⁹ Cass. 11 december 1953, *Pas.* 1954, I, 298; Cass. 19 maart 1981, *J.T.* 1982, 565-567, noot J. Verhoeven.

Il n'en demeure pas moins que les articles 240, paragraphe 3, 270, paragraphe 2, et 362, paragraphe 8, de l'accord de partenariat permettent d'adopter des amendements aux annexes de l'accord de partenariat, que la Chambre des représentants pourrait éventuellement désapprouver. Afin de lui donner la possibilité d'en informer le gouvernement, il serait également judicieux de compléter l'avant-projet par une disposition imposant au Roi de communiquer à la Chambre des représentants, dans un délai déterminé, toute modification approuvée par le conseil de partenariat, le comité de partenariat¹⁷ ou le sous-comité¹⁸.

9.4. Le fait que la Chambre des représentants a donné son assentiment d'une manière conditionnelle, implicite, à une modification n'emporte pas de dérogation à l'obligation de la publier au *Moniteur belge* pour qu'elle puisse produire ses effets en droit interne, obligation qui découle de l'article 190 de la Constitution et de l'article 8 de la loi du 31 mai 1961 “relative à l'emploi des langues en matière législative, à la présentation, à la publication et à l'entrée en vigueur des textes légaux et réglementaires”.

L'article 190 de la Constitution dispose que seul le législateur est compétent pour déterminer la forme dans laquelle les lois et règlements doivent être publiés pour acquérir un caractère obligatoire. Selon la Cour de cassation, cette disposition constitutionnelle s'applique par analogie aux actes internationaux. Elle a en effet jugé que les traités sont inopposables aux particuliers tant qu'ils n'ont pas été publiés intégralement au *Moniteur belge*.¹⁹

OBSERVATION FINALE

10. L'accord de partenariat fait référence à des règles et normes internationales, qui acquièrent ainsi également un caractère contraignant.

À titre d'exemple, on peut mentionner:

— les recommandations du Groupe d'États contre la corruption (“GRECO”) du Conseil de l'Europe et de l'OCDE, pour la transparence en ce qui concerne les déclarations de patrimoine, la protection des lanceurs d'alerte et la divulgation d'informations sur les bénéficiaires finaux des entités juridiques (article 16, paragraphe 2, de l'accord de partenariat).

¹⁷ Conformément à l'article 363, paragraphe 5, de l'accord de partenariat, le conseil de partenariat peut en effet déléguer des pouvoirs au comité de partenariat, parmi lesquels celui d'arrêter des décisions contraignantes.

¹⁸ Pour la formulation de cette disposition, on peut s'inspirer des articles 3 et 4 de la loi du 29 février 2016 “portant assentiment au Protocole de Nagoya sur l'accès aux ressources génétiques et le partage juste et équitable des avantages découlant de leur utilisation relatif à la Convention sur la diversité biologique, et à l'annexe, faits à Nagoya le 29 octobre 2010”.

¹⁹ Cass., 11 décembre 1953, *Pas.*, 1954, I, p. 298, Cass., 19 mars 1981, *J.T.* 1982, pp. 565-567, note J. Verhoeven.

— de verdere ontwikkeling van het beleid voor corporate governance dient te gebeuren in overeenstemming met de internationale normen, met name die van de OESO (artikel 60, lid 2, b), van de partnerschapsovereenkomst);

— de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, het Global Compact van de Verenigde Naties, de tripartiete beginselverklaring betreffende multinationale ondernemingen en sociaal beleid van de ILO, en ISO 26000 (artikel 88 van de partnerschapsovereenkomst);

— inzake fraudebestrijding en financiële transparantie vermeldt artikel 183 van de partnerschapsovereenkomst, naast de “*Ten Key Principles for Information Exchange*” die door de ministers van Financiën van de G7-landen zijn aangenomen:

a) de “*Core Principles for Effective Banking Supervision*” van het Bazels Comité voor het banktoezicht;

b) de “*Insurance Core Principles*” van de International Association of Insurance Supervisors;

c) de “*Objectives and Principles of Securities Regulation*” van de International Organisation of Securities Commissions;

d) de “*Agreement on Exchange of Information on Tax Matters*” van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO);

e) het “*Statement on Transparency and exchange of information for tax purposes*” van de G20; alsmede

f) de “*Veertig aanbevelingen inzake het witwassen van geld*” en de “*Negen bijzondere aanbevelingen inzake terrorismefinanciering*” van de *Financial Action Task Force*.

— OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, het “*Global Compact*”-initiatief van de Verenigde Naties en de Tripartiete beginselverklaring van de ILO betreffende multinationale ondernemingen en sociaal beleid van 1977 (artikel 276, e), van de partnerschapsovereenkomst).

Hierbij dient te worden herhaald dat, volgens vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie, bij gebrek aan een bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*, deze bepalingen niet tegenwerpelijk zijn aan particulieren.²⁰ Deze internationale regels en normen dienen bijgevolg samen met de thans voorliggende partnerschapsovereenkomst in het *Belgisch Staatsblad* te worden bekendgemaakt.

De griffier,

Astrid TRUYENS

De voorzitter,

Jo BAERT

— la poursuite du développement de la politique relative à la gouvernance d'entreprise dans le respect des normes internationales, et en particulier des normes de l'OCDE (article 60, paragraphe 2, b), de l'accord de partenariat);

— les principes directeurs de l'OCDE à l'intention des entreprises multinationales, le pacte mondial des Nations unies, la déclaration de principes tripartite de l'OIT sur les entreprises multinationales et la politique sociale et la norme ISO 26000 (article 88 de l'accord de partenariat);

— en matière de lutte contre la fraude et de transparence financière, l'article 183 de l'accord de partenariat mentionne, outre les “*Dix principes clés pour régir l'échange d'informations*” formulés par les ministres des finances du G7:

a) les “*Principes fondamentaux pour un contrôle bancaire efficace*” établis par le Comité de Bâle sur le contrôle bancaire;

b) les “*Normes fondamentales pour le contrôle de l'assurance*” de l'Association internationale des autorités de contrôle de l'assurance;

c) les “*Objectifs et principes de régulation des marchés des valeurs mobilières*” définis par l'Organisation internationale des commissions de valeurs;

d) l’“*Accord sur l'échange de renseignements en matière fiscale*” de l'Organisation de coopération et de développement économiques (OCDE);

e) la “*Déclaration du G20 sur la transparence et l'échange de renseignements à des fins fiscales*” et

f) les “*Quarante recommandations sur le blanchiment des capitaux*” et les “*Neuf recommandations spéciales sur le financement du terrorisme*” du groupe d'action financière.

— les principes directeurs de l'OCDE à l'intention des entreprises multinationales, le Pacte mondial des Nations unies et la déclaration de principes tripartite sur les entreprises multinationales et la politique sociale de l'OIT de 1977 (article 276, e), de l'accord de partenariat).

Il convient de rappeler à cet égard que selon la jurisprudence constante de la Cour de cassation, ces dispositions ne sont pas opposables aux particuliers si elles ne sont pas publiées au *Moniteur belge*.²⁰ Ces règles et normes internationales doivent par conséquent être publiées au *Moniteur belge* en même temps que l'accord de partenariat à l'examen.

Le greffier,

Astrid TRUYENS

Le président,

Jo BAERT

²⁰ Zie de in opmerking 9.4 aangehaalde rechtspraak van het Hof van Cassatie.

²⁰ Voir la jurisprudence de la Cour de cassation citée dans l'observation 9.4.

WETSONTWERP**FILIP,**

KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Op de voordracht van de minister van Buitenlandse Zaken en Europese Zaken,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:

De minister van Buitenlandse Zaken en Europese Zaken is ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze Naam bij de Kamer van volksvertegenwoordigers in te dienen:

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

De Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24 november 2017, zal volkomen gevolg hebben.

Art. 3

De wijzigingen aan de bijlagen overeenkomstig de artikelen 204, lid 3, 270, lid 2, en 362, lid 8, van de Brede en Versterkte Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap van Atoomenergie en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, gedaan te Brussel op 24 november 2017, zullen volkomen gevolg hebben.

Gegeven te Brussel, 19 december 2018

FILIP

VAN KONINGSWEGE:

*De minister van Buitenlandse Zaken
en Europese Zaken,*

Didier REYNDEERS

PROJET DE LOI**PHILIPPE,**

ROI DES BELGES,

À tous, présents et à venir,
SALUT.

Sur la proposition du ministre des Affaires étrangères et européennes,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS:

Le ministre des Affaires étrangères et européennes est chargé de présenter, en Notre Nom, à la Chambre des représentants, le projet de loi dont la teneur suit:

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art. 2

L'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, fait à Bruxelles le 24 novembre 2017, sortira son plein et entier effet.

Art. 3

Les modifications aux annexes conformément aux articles 204, alinéa 3, 270, alinéa 2 et 362, alinéa 8, de l'Accord de partenariat global et renforcé entre l'Union européenne et la Communauté européenne de l'énergie atomique et leurs États membres, d'une part, et la République d'Arménie, d'autre part, fait à Bruxelles le 24 novembre 2017, sortiront leur plein et entier effet.

Donné à Bruxelles, le 19 décembre 2018

PHILIPPE

PAR LE ROI:

*Le ministre des Affaires étrangères
et européennes,*

Didier REYNDEERS